

Najnovejša germanizatorska pojavljanja.

Slovanski narodi se posebno Avstro-Ogerske so zadnje desetletje dobro opazovali mišljenje in postopanje v smislu germanizovanja.

Slovanski dejatelji in mislitelji so že davno in dolgo zabeleževali izjave in dejstva, katera kažejo, da v postopanju germanizatorjev raznih vrst je izdelan in dosleden sistem. Ali Slovanom ne verujejo, ker menijo, da oni govoré le na svojo korist, in ne premislijo, da bi se interes slovanskih narodov mogel vjemati z državnimi interesi.

Sedaj pa nastopajo nemški avtorji, ki kar naravnost razkrivajo to, kar so izumili nemški politiki, in ki celó odobrujejo ves sistem germanizatorjev ter dokazujejo, da je treba slovanske narodnosti ponemčiti — na njih korist in srečo!

Ravno te dni je izšla brošurica ponemčenega Čeha, ki je v Dunajskem Terezijanišču prefekt in kot doktor prava tudi člen izpraševalne komisije. V tej knjižici se naravnost dokazuje, da bi bilo za Čechoslovane in Slovence največja dobrota, ko bi se potopili v germanskem morju. Ker je avtor preverjen o tej dobroti, katero je skusil najprej sam na sebi, priporoča avstrijski vladi, naj dela nato, da se kar brz ponemčijo Čehi in Slovenci, in obsojuje zajedno vsako politiko, ki bi ne imela pred očmi germanizovanja se posebno teh dveh narodov. On tolaži avstrijske državnike s svojim preverjenjem, da bi takó ponemčenim deželam avstrijskem nikakor ne pretila nevarnost od Velike Nemčije, in da tudi, ko bi se primerilo kaj takega, bil bi avstrijski cesar še vedno toliko mogočen, kakor kak kralj v sedanji Velikonemčiji.

Ko je mladočeški posl. dr. Masaryk v drž. zboru opozoril nato čimski pisano knjižico in mesto njenega avtorja, odzvali so se od nemške levice, kakor da bi bil ta pisatelj vendar le Čeh, in da ga ni smatrati zaresnim. No, mož je v službi v imenitnem zavodu, kjer se vzgajujejo bodoči avstro-ogerski državniki in diplomati, vrhu tega je čislán toliko, da so ga imenovali členom izpra-

ševalne komisije za juriste; torej ne more biti politični takó nedolžen, kakor ga hočejo označevati.

Sicer pa imamo še druge izjave, in to od avtorja, kateremu nikakor ne morejo odrekati zaresnosti. Letos je izšla debela knjiga („Der Friede in Europa“. Von Dr. iur. E. Schlieff, Leipzig 1892.), katera po vsej sestavi hoče biti znanstvena in nekak sistematiški program, po katerem naj bi se v Evropi rešila razna odločilna politična vprašanja, uredile pojedine države in takó napravil vsaj relativno stalen mir. Ta knjiga izrecno kaže na dosedanje narodopravne in druge političsko-znanstvene knjige ter se nadeja, da po svoji globokosti in temeljitosti nadkriljuje vrednost dosedanjih enakih knjig. Avtor hoče torej smatran biti popolnoma zaresnim, in je tudi; pristranski in nedosleden je le tam, kjer mu nacionalno nemško mišljenje ne dovoljuje stavljenih principov porabiti tudi za take narodnosti, katere bi se rade rešile potopa v velikem germanskem morju. In kaj pravi ta avtor? Poleg vstočnega in alzaškega vprašanja stavlja *vspešno* tudi „avstrijsko“ vprašanje. Noče soditi, ali je duvalizem srečna ali ponesrečena oblika našega cesarstva; o Cislitaviji pa nima nikakih pomislov ter dokazuje, da ona mora v celoti ponemčiti se. To se mu zdi takó naravno, da se le čudi, kakó morejo avstrijski državniki drugače umevati to točko; zato tudi on obsojuje vsakatero politiko, ki bi zavirala popolno ponemčevanje cislitavskih Slovanov. On vsklikuje: Kaj hoče dvoje milijonov Čehov? Kaj hočejo ti Slovenci, Poljaki itd.? Vse, kar počenjajo ti narodiči, „diese Nationchen“, vse to je zgolj „Nationalitätenschwindel“! Nadalje tolaži tudi on avstrijske državnike, da ponemčeni Cislitaviji ne grozi nevarnost od Velikonemčije; se ve da, ko bi pa vendar prišlo do takega priklapljenja, bi se morali Habsburžani omejiti najbrže le na sedanje Ogersko, in tudi v tem slučaju bi bili še vedno močnejši, nego n. pr. sedanja Bavarska.

Po takem je jasno, da nemški pisatelji tudi po znanstvenih knjigah ne marajo več prikrivati tega, kar

je doslej zakrivala državniška in diplomatska modrost, in, če je kako razkritje poštovati zaresnim, je to gotovo tu navedena knjiga. V pogledu na to sistematiški utrjeno knjigo je druga knjižica, ki je tudi letos izšla v Velikonemčiji, po notranji veljavi uže drugega reda. Spisal je pa tudi to knjižico profesor nacionalne ekonomije v Lipsiji. Ta avtor, ki je spisal uže več drugih knjig, hoče v svoji brošuri Avstro-Ogersko polagoma spraviti v državnopravno zvezo z Velikonemčijo, pot zato pripravljati po sedanjih trgovinskih pogodbah, poslej po carinski ali colni uniji in sedaj še z drugimi pomočki. Med poslednjimi se mu kaže prikladen ta, da bi nemški kapitalisti in plemenitaši iz Velikonemčije naseljevali se po avst.-ogerskih deželah ter tu napravljali tovarne, s temi pa vabili nemške rokodelce in delavce v te dežele in takó vstvarjali naselbino za naselbino zlasti tam, kjer ni še gosto slovansko naseljenje. Takó bi živelj avstro-ogerskih Nemcev pridobil, in bližali bi se glavnemu cilju, državnopravni zvezi Avstro-Ogerske z Nemčijo. Vse svoje trditve dokazuje ta avtor s knjigami drugih nemških pisateljev.

Drugih pisateljev nemških, kakor znanega Dehna, ki uže davno dokazuje potrebo velikonemškega vpliva ne samo na Balkanu, ampak tudi celó v Mali Aziji, tu niti ne poštujemo, ker kažejo uže dejstva, da materialne interese znajo Nemci uže doslej dobro zastopati pri balkanskih in še bolj vstočnih narodih in državah, in potem, ker nam je tu le do tega, da pokažemo, kaj se vse pojavlja po zaresnih knjigah in avtorjih nemških v pogledu na Avstro-Ogersko, specijalno na Cislitavijo, in torej sosebno v pogledu na Čehoslovane in Slovence. Jednako preziramo velikonemške liste, ki tu pa tam pišejo takó, kakor da bi bila Avstro-Ogerska uže v vazalskih razmerah nasproti Velikonemčiji, ali pa takó, kakor da bi naše cesarstvo imelo priti v take razmere zavisnosti. Nam zadoščrjejo svedoštva takih avtorjev, katerim ne morejo odrekati veljave, in ti avtorji govoré takó zaresno, da je v resnici vprašati, kam da jo tirajo državniki v Avstro-Ogerski.

V isti čas, ko dokazujejo nemški pisatelji v Velikonemčiji potrebo germanizovanja naše Cislitavije in odmerjajo v neugodnem slučaju Habsburžanom jedino Ogersko, ponavljajo se pritožbe zastopnikov slovanskih narodnostij, da se germanizuje na vse strani, in da se delajo izvršitvi narodne enakopravnosti največe zapreke.

V isti čas zahtevajo v skupni vjni znanje nemščine od zgorej navzdol do jednoletnih prostovoljcev; v isti čas se odreka češčini primernost za rabljenje v

notranjem službovanju; v isti čas se razglša nemščina po raznih deželah kot notranji jezik celó pri prvih ali spodnjih političkih instancijah; v isti čas se z minister-skih stolov razglša nemščina v obče kot uradni ali notranji jezik; v isti čas se delajo največe zavire osnovnim šolam na podstavi materinščine koroškim Slovincem, sileškim Slovanom itd.: — s kratka v isti čas jo tira politika sedanje osrednje vlade takó, da spravlja slovanske zastopnike najpohlevniše vrste ne samo v opozicijo od slučaja do slučaja, ampak v absolutno opozicijo.

Takó imenovano radikalstvo nekaterih slovanskih zastopnikov in strank ni v bistvu nič drugega, kakor upor sedanjemu vladnemu sistemu, ki se obrača proti Slovanom. Vprašati pa je po vsem tem: Ali ni podstava temu uporju največa lojalnost nasproti državnim in dinastičkim interesom? Kdo varuje te interese bolj: ali ta, ki se vjema z germanizatorskimi cilji od zunaj, ali ta, ki se ustavlja približanju k takim ciljem? Dalje: Katera stranka je bolj patrijotška: ali ta, katera se upira izvršitvi narodne enakopravnosti uže od začetka ustave do današnjega dne, in katera hoče z vsemi sredstvi doseči uzakonjenje nemškega kot državnega jezika, ali pa ta, ki zahteva izvršitev ustave in vseh onih prav, ki so podstava Pragmatički sankciji in pravi uredbi narodov in kronovin v cesarstvu?

V resnici, če kedaj, so slovanski narodi, in so njih takó zvani radikalni zastopniki ti, ki zastopajo danes prave državne in dinastiške interese Avstro-Ogerske, in so drugih vrst stranke in zastopniki toliko bolj oddaljeni od pravega zagovarjanja teh interesov, kolikor bolj nasprotuje njih program programu odločnih pravil slovanskih strank in zastopnikov. Ravno preverjenje, da te stranke zastopajo sedaj jedino pravo politiko in zagovarjajo jedini prave interese države in dinastije, daje jim pogum in odločnost in jim vzbuja tudi neizcrpno preverjenje, da zmagajo, ker se bojujejo za pravo in pristnost interesov naše skupne monarhije. Dejstva govoré, in naj taji še dalje kdo ta dejstva, ako more! Odkritosti nemških avtorjev bodimo pa hvaležni, ker pomagajo z jedne strani odpirati oči državnikom, z druge strani pa tudi slovanskim oportunistom, in s tretje strani potrjujejo dosedanje prave slovanske stranke in zastopnike v pogumu in odločnosti, da bodo nasproti velikim zaprekam, težavam in neprijetnostim vstrajali še dalje, vstrajali — do sijajne zmage! Ta zmaga bode popolnoma identiška ne samo z narodnimi interesi slovanskih narodov, dosledno s praviimi interesi vseh narodov, ampak tudi z interesi Avstro-Ogerske in njene dinastije.

Hrvatsko-slovenski klub.

Po dolgem obotavljanju zasnoval se je hrvatsko-slovenski klub, v katerem sedi doslej pet členov, po rodu Hrvatov, med njimi g. Vj. Spinčić in dr. Laginja, ki zastopata poleg istrskih Hrvatov tudi istrske Slovence. Uže to, da se je vstvaril ta klub po dolgem premišljevanju, dokazuje, da je nastal le vsled nujne in skrajne sile, a da bode vsled tega tudi trajal, ker je odstranil konečno vsakotero pomišljanje in omahovanje. Vidi se, da tudi razsvetljeni zastopniki jo krenejo le polagoma, le kot moderni Kunktatorji ali obotavljavci na nove poti. Mi pozdravljamo iskreno člene tega kluba, in to toliko bolj, ko se je klub zavezal postopati složno z mladočeškimi klubom. Naš prvi današnji članek dokazuje, kaj specijalno v sedANJI moment pomenjata mladočeški in hrvatsko-slovenski klub; ona dva zastopata lojalnost in skupnost državnih in dinastiških interesov posebe ali κατ' εἰσάρχην: ona dva delata na preobrat sedanjega sistema, in le po takem preobratu se pomirijo narodi, in se bodo varovali skupni državni in dinastiški interesi na znotraj in zunaj.

Da vstvarjenje novega kluba ne bode po volji ne vladi, ne klubu konservativcev, ne slovanskim oportunistom, ume se samo po sebi. Vlada hoče vzdržati protislovanski sistem, za kateri deluje soseben od l. 1890 naprej vedno očitniše, in kateri potrjuje od dne do dne z novimi dejstvi; njej bi ugajalo, ko bi mogla tudi s pomočjo slovanskih nepoljskih zastopnikov še nadalje vzdrževati svoj sistem. Klubu konservativcev pa se slabša moč, ko se mu umikajo ali pa po robu postavljajo raznovrstni členi; no razna dejstva vcepijo tudi njemu preverjenje, da on po dosedanjem postopanju ne služi prav ne interesom narodov, ne interesom cerkve, v obče ne konservativnemu stremljenju, in, kar ga bode peklo, ne državnim in dinastiškim interesom. Tudi ta klub bode, če ni popolnoma otrpnel v svojih duševnih silah, konečno hvaležen onim svojim slovanskim členom, ki mu sedaj obračajo hrbet, spoznavši, dasi kasno, škodljivo vlogo, katero mu je doslej nalagal protislovanski vladni sistem.

Slovanski oportunisti, katerih niso spreobrnila še dosedanja dejstva, imeli bodo priliko opeči se še pri drugi žrjavici, katero netijo od raznih strani: potem jim ne ostane drugega, kakor kreniti jo tje, kamor so jim pokazali pot členi novega hrvatsko-slovenskega kluba, ali pa začasno umakniti se z javnega poprišča, kakor se je to pripetilo Staročehom v kraljestvu.

To, da se utegne nemška levica veseliti skrivno ali očitno novega kluba, ker se vsled tega ruši ali slabša sila po grofu Hohenwartu zaščičanega kluba konservativcev, ne more mislečih slovanskih dejateljev in politikov ostrašiti krátko nikar. Kajti nemška levica, ki koprni po ministerskih stolih, je pri vsej zvižčnosti

svojih vodij vendar le kratkovidna; slepa je uže zaradi neizmerne nizke sebičnosti, potem pa vsled obilih židovskih življev in židovskega vpliva, pod katerim trpi ta stranka bolj, nego vsaka druga, in je v tem na slabšem jedino še madjarska gospodovalna stranka, katera je popolnoma v rokah in pa pod poveljništvom zagovornikov židovskih interesov.

Nemško-liberalna stranka, kakor pravi sam organ grofa Kalnokya, je šibala avstrijske Slované uže s škorpioni; vsled tega so ti narodi trpeli in trpé vsled njenega terorizma še do današnjega dne. Ali ravno ta skrajno sebična stranka pospešuje stvari, da dozore prej, nego bi dozorele pod previdnišo in zmernejšo stranko. Šiba je res vedno šiba, ali vendar je naposled dobro, če ta šiba maha nagloma in takó, da se mora zlomiti, in takó bode tudi sebičnost in gospodovalnost nemške liberalne stranke naposled kaznovala sama sebe s tem, da odgospodari, ko pritira vse do vrhunca in skrajnosti. Židovski liberalizem pod znamenjem nemške in madjarske liberalne stranke toržestvuje ali triumfuje sedaj v obeh polovinah cesarstva; v obeh gospoduje in gospodari, in gospodari takó intenzivno, da zagospodari kmalu svojo vlogo, in to je naša poslednja tolažba, tudi ko bi ne imeli drugih uteh. Škorpioni navedenih liberalnih strank vzbujajo zaspane in potrpežljive narodnosti, in to je tudi neizmeren moralen dobiček, ker odpor raste in bode vedno silnejši. V Cislitaviji so narodi razmerno uže takó bolj probujeni vsled pritiska nemško-liberalne stranke in njenih poljskih in italijanskih pomočnikov. Vsled tega tudi nemško-liberalna stranka se niti nadejati ne more, da bi, došedši k vladnemu krmilu, ostala dalje časa pri tem krmilu. Odpor od slovanske strani bi bil uže danes takó velik, da bi bilo pričakovati kmalu preobrata, in ta preobrat bi se zasukal naravnost slovanskim narodnostim po godu. Sicer pa so uže sedaj razmere take, da bi se na odločilnem mestu jako pomišljali, vladne vajeti do cela izročiti tudi formalno nemški levici, in takó ni temeljitega, najmanj pa odločilnega vzroka, da bi slovanski neodločni zastopniki še nadalje vstrajali v oportunistički politiki ter ravno s to politiko še nadalje pomagali vzdrževati sedanji, proti Slovanom obrnjeni sistem.

Hrvatsko-slovenski klub je pot pokazal, da bi sledili za njim tudi ti slovanski zastopniki, ki so se še vedno nadejali boljšega, ne razumevši, da drobtine se delé ne zaradi ugodnega sistema, ampak zaradi tega, da bi se ohranil protislovanski sistem. Novi klub je, dasi majhen, velikega pomena, ker združuje zastopnike drugih slovanskih narodov ter se postavlja poleg kluba Čehoslovanov. Odslej ne bodo mogli trditi, da vladi nasprotuje samo jedna slovanska stranka, katero so tudi zaradi tega prezirali ali pa označevali z nedostojnimi pridevki.

Novi klub bode dajal vsekakor povod, da bodo odločilni krogi zaresniše poštevali razmere in pritožbe slovanskih narodnostij, vsaj teh, katerim se dokazujejo dobrote, ako bi se germanizovale.

Od hrvatsko-slovenskega kluba utegnejo imeti dobiček celó najtrdovratniši oportunisti jugoslovanski, ker s postopanjem tega kluba dosežejo poslednji laže drobtinice, za katere porabljajo vse svoje sile. Tudi Staročehi so poprej dosegli mnogo več jedino vsled tega da je rastla moč mladočeške stranke. Stvar je takó umevna, da je ni treba pojasnjevati, a ravno v pogledu na take dobičke bi se spodobilo, da bi ostali slovanski, specijalno jugoslovanski oportunisti dostojniše sodili o novem hrvatsko-slovenskem klubu. Kanonik Klun nas utegne jako dobro umeti.

Zastopnikom slovenskega naroda, katerim vladni sistem še noče biti jasen, kateri še vedno vstrajajo v svojem oportunizmu, dajemo pa v zaresno prevdaranje veliko, za slovenski narod prevažno resnico.

Ti zastopniki, kakor ves slovenski narod, poznajo in pripoznavajo neoporečno resnico, da se ta narod ne more rešiti in primerno braniti z lastno močjo. Slovenski narod se opira glavno na pomoč Čehoslovčanov, kakor na složno postopanje s Hrvati ali, če hočemo, Hrvatossrbi. Denimo, da bi vlada izjemoma bila naklonjena Slovincem, Čehom in ostalim Slovanom pa ne. Ali bi Slovenci vsled tega sprijaznili se s takim vladnim sistemom jedino zaradi lastne sebičnosti? Ali bi mogli Slovenci samo za jeden hip misliti, da se rešijo jedino vsled izredne in nedosledne, tu samo mišljene, ne pa dejanske naklonjenosti nasproti njim? Ali bi zaradi te naklonjenosti popuščali krvne brate, Čehoslovane, Srbohrvate, avstrijske Ruse? Ali bi ne bila to sebičnost in nehvaležnost nasproti ostalim Slovanom, ki so, specijalno Čehoslovani, vedno pripravljeni potegovati se tudi za ostale Slovane, specijalno Slovence? Do take sebičnosti so doslej pritirali jo le Poljaki, ki, kakor Madjari, menijo v svoji zaslepljenosti, da, če se godi sedaj njim dobro, ne bodo potrebovali nikdar pomoči od drugih Slovanov, in da vsled tega delajo, kakor hočejo oni, ne pa kakor bi zahtevali skupni interesi avstrijskih Slovanov. Takó bi postopali tudi Slovenci, ko bi na svojo roko tirali politiko, ne meneč se zato, kakó je z ostalimi Slovani.

„Bodočnost Avstrije“.

Pod naslovom „Oesterreichs Zukunft“ (Bodočnost Avstrije. Verlags-Magazin I. Schabelitz, str. 27 c. 42 kr.) je izšla brošurica, katero, kakor je videti iz vsebine, je s podpisom „Veritas“ priobčil goreč domoljub avstrijski. Poštevati pri zanimivem razpravljanju je sosebno to, da ta resnicoljub se doslej ni udeleževal javnega ali politiskega življenja, pač pa je prehodil vse avstro-ogerske pokrajine in

In slovanski členi kluba konservativcev hočejo podpirati neslovansko politiko še nadalje, ko jim vlada niti ni naklonjena, ko so Mladočehi uže dve leti v opoziciji proti sedanjemu sistemu. V tem pogledu se kaže skrajna sebičnost in zajedno kratkovidnost slovenskih zastopnikov, in jih bode s pravega stališča avstrijskih Slovanov parlamentarna zgodovina najstrože obsojala, naj drugače mi sodimo tudi najmileje o njih, in naj za svoje postopanje navajajo še takó važne vzroke in razloge. Kdor pričakuje pomoči od svojega brata, ta mora pomagati tudi njemu, in to toliko bolj, ko potrebujeta istočasno oba sopomoči drug od drugega. Vsako drugačno postopanje je neprimerno in neopravičeno. To je najpreprostejši šemat, na kateri smo dovedli dosedanje postopanje slovenskih zastopnikov, in v pogledu na ta šemat se razprši v prah vsak razlog za opravičevanje oportunističke politike.

Hrvatsko-slovenski klub pa se je iztrgal iz spon, katere bi v klubu konservativcev pojedine člene postavljale še na dalje na nizko sebično stališče, na kakoršnjem je poljska frakcija nasproti ostalim slovanskim klubom državnega zbora, v obče nasproti ostalim avstrijskim narodom slovanskim.

Čehoslovani so vsled skupne konferencije vseh strank zajedno podali oporo, da je možno vsem slovanskim zastopnikom ž njimi postopati skupno, torej tudi z Mladočehi, in bi bilo torej še manj umevno, ko bi slovanski ali ostali hrvatski zastopniki vstrajali v klubu konservativcev ter, nebratovski, podpirali še nadalje protislovanski sistem.

Hrvatsko-slovenski klub se je postavil na bratovsko stališče, na stališče, s katerega je treba v skupnih in celó v različnih bedah in položajih pomagati drug drugemu ter podirati sedanji sistem, da pride za njim ugodniši; on se je otresel spon, v katerih so igrali pojedini členi njegovi vlogo poljske frakcije; on se je pospel duševno do razumetja sedanje obče zunanje in notranje politike; on se je pospel moralno v razumevanju dolžnostij, ki jih imajo slovanski zastopniki drug nasproti drugemu. V vsem tem je veliki pomen doslej po številu neznatnega hrvatsko-slovenskega kluba, in je le želeti, da bi moralna sila njegova kmalu pomnožila njegove člene, specijalno iz dosedanjega kluba konservativcev.

Živel v njih ter takó opazoval življenje narodov in občo politiko, kakor jo vodijo državniki na znotraj in zunaj v cesarstvu.

Za Slovence je še posebe zanimiva in važna, ker z redko pravičnostjo sodi o njih in se tudi poteguje za nje ter zavrača razne napade, očitanja nasproti slovenskim strankam, brani duhovenstvo slovensko, kakor ves narod, trdeč, da je

poslednji ne le odkrito rimsko-katoliški, ampak tudi popolnoma lojalni. O duhovenstvu slovenskem trdi, da je v obče narodno; ako pozna stvari natančneje, je misliti, da je sedanje protinarodno napravljeno višje hierarhije in po tej zaščiti protinarodne in protislovanske stranke na Slovenskem prezrl jedino zaradi tega, ker označuje vse skupaj le v glavnih potezah.

On se dalje poteguje za Čehe in vse Slovane, obsojuje sedanjo politikovanje grofa Taaffeja, dvomi tudi nad vrednostjo sedanje zunanje politike, boječ se v obče za bodočnost v naslednjem stoletju, ako je državniki ne krenejo na bolje pot na znotraj in zunaj. Na znotraj poševa pisatelj kot cilj prave politike dosledno prestrojenje države v smislu federalizma, kateri bi se vstvaril po skupinah, bolj na podstavi jezični, torej v smislu nacionalne avtonomije; ta podstava bi bila zajedno primerna za razširjanje avtonomije takó ustvarjenih skupin. Kaže, da, ako se je vstvaril dualizem, ne more on umeti, zakaj bi se vendar ne mogla zasnovati, kakor Ogerska tudi češka, dasi le s polovino prav, ki jih ima sedaj Ogerska.

Politika centralistiška je po njegovem v Avstro-Ogerski neizvršljiva, sedaj, ko se je narodno čustvo razvilo in se še nadalje razvija pri vseh narodih, tudi najmanjših. Nemški kot državni jezik zahtevati v mnogojezicnem cesarstvu, je anomalija, ker to bi pomenjalo narode germanizovati, in ravno iznajdba „državnega jezika“ od strani nemško-liberalne stranke vzemirja še posebe narode, ker se bojé za svojo bodočnost. Uradni jezik za viša sodišča, za višje osrednje urade med seboj in za skupno poveljništvo priznava ta domoljub, več pa ne. Očitano, da mali narodi nimajo za vse potrebe dovolj razvitega jezika, zavrača on odločno, ko se jeziki teh narodov vendar razvijajo bolj in bolj; potem pa zahteva tudi s v o b o d e za razvoj tem jezikom, v tem ko se delajo temu razvijanju doslej največje težave. Treba je narodom dati le svobode, srednjih in višjih šol in v obče prilike za v a j e na vse strani, pa se ti jeziki gotovo razvijajo dovolj. Naj se ne delajo zapreke, kakor so se delale doslej, da se slovanski jeziki ne morejo razvijati na poti k bolj, jednotnemu jeziku. Tudi Nemci v starih dobah niso imeli „državnega“ jezika, pa so se vendar vladali in si med raznimi plemeni dajali zakone. Tudi Madjari niso imeli takó razvitega jezika. Z zahtevanjem posebnega „državnega jezika“ za slovanske narodnosti bi jo pritali od tega, da bi tudi Bolgari, Srbi, Črnogorci morali dobiti še le od drugod „državni jezik“, ker tudi jeziki balkanskih narodov se še le razvijajo, in razvijajo se vsled tega, ker imajo neomejeno svobodo v šoli, v uradih in v javnem življenju.

Nemško-liberalna stranka, ki je centralistiška, je najnevarniša državi; prijateljstva te stranke bilo bi se varovati tudi grofu Taaffeju; kajti on bi moral vedeti, da ta stranka bi izpodmaknila tudi njega. Grof Taaffe da ni odločen, da le eksperimentuje, in to je na škodo skupnim interesom. Ni častno, da on ne razpolaga z določeno večino v osrednjem parlamentu; ko je videl, kakó so se izvršile poslednje volitve,

bilo bi mu takoj razpustiti tak državni zbor. Pisatelj obžaluje, da državniki prav ne poučujejo na zgorej, takó, kakor zahtevajo razmere.

Gledé na zunanjo politiko opozarja avstrijski domoljub na omahljivost trozveze, katera se je zasnova po inicijativi poprejšnjega nemškega kancearja, v interesu Velikonemčije v brambo proti Franciji. Francija bi bila primerniša zaveznica, to bi se bilo lahko zgodilo za Napoleona III., in kar se dostaje Rusije, ima ona in Avstro-Ogerska dovolj prostora na Balkanu za svoje interese; sporazumljenje bi bilo torej možno tudi z Rusijo. Prijateljstvo z Rusijo se je začelo ohlajati, odkar se je začela posebe bližati Nemčija Rusiji, in bati se je še vedno, da bi se ne zvezali Rusija in Nemčija. Brez te bojazni niso celó največi zagovorniki trozveze, sredi nemško-liberalne stranke.

Naj bi Avstro-Ogerska ne zamudila, dokler je še čas prestrojiti se v smislu federalistiške države, ker se je treba pripravljati na zaresne čase; ona ima poklic, širiti se proti vstoku, to zahtevajo nje gmotni in politiški interesi: ona ima postati zares vstočna država (Ostreich). Ali tega ne doseže brez Slovanov in proti njih volji, zato naj zadovolji pred vsem svoje slovanske narode, in sicer, kakor rečeno, na federalistiški podstavi. Rimsko-katoliški Slovani se drže zvesto dinastije, in s primernim prestrojenjem odpade vsakateri radikalizem med Slovani; ta radikalizem nastaje in raste le vsled neprimerne notranje in zunanje politike; to politiko je treba spraviti v drug tir, in pisatelj se nadeja, da Avstro-Ogerska se še zave v pravi čas svojega poklica in da v pogledu na ta poklic zadovolji vse svoje narode. Z zadovoljnimi narodi na znotraj more širiti se na zunaj, proti vstoku in takó si zagotoviti lepšo bodočnost.

To so glavne misli navedene knjižice, simpatičke po pravičnem mišljenju nasproti slovanskim narodom, a dostojne zajedno, da jih poševa ne le grof Taaffe, ampak da jih premišlujejo vsi državniki, ki zastopajo interese Avstro-Ogerske.

Nam ugaja ta brošura še posebe, ker dobro umeva pomen nacionalne avtonomije, dasi je ne imenuje izrecno, kakor tudi pomen takó imenovanih zgodovinskih državnih prav. Pisatelj hoče namreč združiti pod imenom federalizma oboje, ker želi prestrojenje sedanjih kronovin po jezičnih skupinah, torej po skupinah celih narodov in želi takim skupinam razširjenje avtonomije, katera bi v takih okvirih popolnoma odgovarjala razširjeni nacionalni avtonomiji. Vrh tega sodi dobro, ko zameta „državni jezik“ in omejuje skupni „uradni jezik“ na najviše instancije, na medsebojno občevarje najvišjih gosposk. Gledé na zunanjo politiko pa se zлага z nazori raznih strank slovanskih narodov; pri tem izključuje tudi on le Poljake, kateri t rajo vedno in sosebno tudi sedaj separatistiško sebično politiko. Pisatelj „Veritas“ je s svojo razpravo storil patrijotisko delo, na katerem mu je biti zahvalnim ne le avstrijskim Slovanom, ampak tudi državnikom našega cesarstva.

O k r i t i k i d r . M a h n i č a .

III. K razširjanju poganstva, z nasprotniške strani nam namišljenemu.

a) Gledé na bogosluženje, specijalno liturgijo ali mašo
 n) Liturgija rimske cerkve.

(Dalje).

Ako pregledujemo s pomočjo tega, kar smo razložili, gregorijanski Kanon v celoti, zasledimo, da je sveti Gregor

jako razprostranjeni prvi, prek in prek didaktički del starega Kanona odstranil popolnoma, drugače pa le ona mesta, katera so odgovarjala razmeram prvih treh stoletij, v čas velikega papeža pa niso imela več nikakega pomena, nikakega smisla. Ostalo vsebino starega Kanona vidimo zopet do cela v gregorijanskem Kanonu, dasi okrajšano, kakor je bilo primerno bolj praktičkemu smeru Rimljanov; to okrajšanje je vzbujalo občudovanje in se je

moglo doseči jedino z nekoliko spremembo v starem Kanonu nahajajočega se razvrščenja, in s tem obuslovljene ali od tega zavisne razdelitve starega Kanona na več molitev, kateri je sestavljal skupno molitev, celó vključno s prefacijo, katera je v stari dobi pripadala k Canon actionis. Canon Gregorja Velikega obseza pa, kar do cela opravičuje njegovo karakteristiko po životopiscu Gregorjevem (Ioannes diaconus¹⁾), tudi dostavke, specijalno v drugi molitvi „Hanc igitur“ v obče Gregorju pripisovani pasus: „diesque nostros in tua pace disponas“²⁾ in v četrti molitvi „Unde et memores“ po besedah „offerimus praeclarae maiestati tuae“ dostavek „de tuis donis ac datis“³⁾ vrhu tega se blišče z redko lepoto in vzvišenostjo kratki izrazi tega Kanona, ki združujejo mnogo, in nam je kazati pri tem jedino na sklep šeste in poslednje molitve, ki se glasi: „intra quorum nos consortium non aestimator meriti, sed veniae largiter admitte. Per Christum Dominum nostrum, per quem haec omnia Domine semper bona creas, sancti + ficas, vivi + ficas bene + dicis et praestas nobis“.

Ako primerjamo ta gregorijanski Canon s sedaj predpisanim, vidimo, da poslednji se ne zлага popolnoma s prvim, temveč kaže nekoliko razlik, katere hočemo razložiti v naslednjem.

Canon se je v rimski cerkvi, kakor pred Gregorjem takó tudi za njim do XI. stoletja govoril glasno ali prav za prav pcl, kakor je to v vstóčnih cerkvah z večine običajno do današnjega dne. Kajti še le cerkveni pisatelji poznejših stoletij (papež Inocencij III, Belletus, Durandus in

¹⁾ Ta karakteristika sestaje iz naslednjih besed: „Gelasianum codicem de missarum solemnibus, multa subtrahens, pauca concertens nonnulla adiciens pro exponendis evangelicis lectionibus in unius libri volumen coarctavit“.

²⁾ Razmere dobe, ki so utegule provzročiti ta dostavek, smo razložili zgorej.

³⁾ Ta dostavek, kakor smo razložili zgorej, nahaja se uže v liturgijah cerkvenih očetov Bazilija Velikega in Hrizostoma, in ruski učenjak A. Katanskij, ki je med drugim spisal od nas mnogotero rabljena izborna dela „Очеркъ исторіи литургіи нашей православной церкви“, Petrograd 1868 in „Очеркъ исторіи древнихъ національныхъ литургіи запада“, Petrograd 1870, ta učenjak se izraža v prvem omenjenem delu pag. 64, 65 opomnja 4, o tem dostavku v smislu, da je lasten jedino obema omenjenima liturgijama; iz tega pa da je treba izvajati posledico, da ga je Gregor Veliki prevzel od onod.

Nimamo vzroka perhoreskovati tako zaključnje, zlasti ko smo uže omenili daljše bivanje Gregorja Velikega v Konstantinopolju, kakor tudi okolnost, da, ko so Rimljani očitali Gregorju, da posnema Konstantinopoljsko cerkev, je on izrazil se, da on je voljan sprejeti to, kar je dobro, iz katere cerkve koli. More torej biti, da se je dostavek „de tuis donis ac datis“ v resnici od Grkov sprejel v gregorijanski sakramentar. Da bi bilo pa to gotovo, vendar ne moremo trditi.

Nahajamo namreč, da je do cela ista misel izražena tudi v Kanonu armensko-gregorijanske liturgije; ko pa bi se bila sprejela tudi v ta iz Kanona Bazilijevega ali Hrizostomovega: nahajamo jo uže v delih II stoletju pripadajočega Lijenskega škofa Ireneja celó ponovljeno (Contra Haeres lib. IV. cap. XVII, XVIII). Sicer pa ni izključeno, da bi pri velikem papežu in cerkvenem učitelju Gregorju ne bila nastala ista misel tudi brez vsakega zunanje spodbujenja, in da bi je ne bil porabil potem.

drugi) govore o skrivnem moljenju Kanona kot novem uvedanju, in Remigius Antisidoniensis obžaluje to spremembo („Venit consuetudo in Ecclesia, ut tacite ipsa etiam consecratio fiat, quod antea usitatum non fuit“). Kdo da je prvi uvedel to spremembo, ni znano; kajti, v tem ko ostali pisatelji molče o tem in celó o povodu spremembe, nas poučuje papež Inocencij III. vsaj v poslednjem pogledu v smislu, da so vsled starega običaja postale svete besede Kanona obče znane in so se tu pa tam prepevale po ulicah, na kmetih in na drugih neprimernih krajih; zato da je cerkev, da bi varovala Kanonu dolžno spoštovanje, zaukazala skrivno moljenje istega.⁴⁾ Ostanek starega običaja se je še ohranil pri posvečenjih škofov in svečnikov, kajti pri mašah, združenih s temi, posvečenji, se sicer Canon tudi ne poje več, vendar pa se tudi ne moli nič skrivno, ampak vse takó, da se sliši.

Kar se dostaje prve molitve, specijalno njenega prvega odstavka „Te igitur“, kakor smo dokazali uže zgorej, ni imel Gregor Veliki namena, iz njega izključiti deželne kneze, ker po ukazu svetega apostola Pavla je moliti⁵⁾ za vse ljudi brez izjeme, sešodno pa za vladarje in gosposke, torej tudi za poganke in celó za take, ki prosledujejo cerkev; sicer je bilo to vedno običajno tudi v rimski cerkvi. Dandanes se sicer moli tudi za deželne kneze, vendar pa ne povsod, ampak nekako izjemoma, ravno ker ni v obče predpisano. Gledé na drugi odstavek iste prve molitve, kakor nam kažeta Micrologus in Leo Hostiensis, je bilo do XI stoletja običajno, da je po besedah, izgovorjenih po celebrantu, namreč po besedah „Memento Domine famulorum famularumque tuarum“ stopil dijakon na ambon in ondi na deskah ali tablah (Dyptica imenovane) čital z glasnim glasom zaznamovana imena znamenitih in za cerkev zasluženih, kakor tudi teh oseb, ki so prinesle k mašni daritvi darove. Ta stari običaj, kateri je imel pač tudi senčne strani, se je od XI stoletja umaknil običaju, o katerem se ne ve, kdo ga je uvedel, običaju namreč, po katerem ima celebrant svobodo, na tistem imenovati te, katerim sešodno namerja posvetiti blagoslov mašne daritve. Tretji odstavek prve molitve, ki pričinja z besedo „Communicantes“, dopolnjuje se v šest velikih praznikov (in Nativitate Domini, in Epiphania, in Coena Domini, in Pascha, in Ascensione in Pentecoste) z dostavkom, ki se razločuje po praznikih; to pa, pred Gregorjem Velikim, kakor smo dokazali zgorej s pomočjo lista papeža Vigilijs (540-555) do metropolitanskega škofa Profutura, ni bilo običajno; Gregor pa tega ni mogel uvesti uže v pogledu na skupni smer svojega liturgijskega delovanja, dasi se je sprejelo v razmerno poznejši dobi spisani prepis gregorijanskega sakramentarja.

Kar smo ravno navedli o dostavkih k tretjemu odstavku prve molitve Kanona, ki so postali običajni še le v poznejših dobah, velja tudi o drugi molitvi „Hanc igitur“ o-

⁴⁾ Primerjaj Institutiones Liturgicae l. c. Pars. I pag. 115.

⁵⁾ I Timoth. II: 1. 2.

⁶⁾ K temu se še povrnemo in dokažemo, da je tudi ta običaj nastal še le v srednjem veku, ko je elevacija tudi po gregorijanski reformi sestavljala uvod k obhajilu.

blationem“, ker se po sedanjem običaju tudi tej molitvi nekaj pristavlja v nekatere dni (in Coena Domini, in Pascha in Pentecoste), kakor tudi pri mašah, katere so ob posvečenjih škofov; to pristavljanje se ne dá združiti z gregorijansko reformo, ki je gledala na škrajsanje in na bolj preprosto prestrojenje. Gledé na tretjo molitev „Quam oblationem“ cerkveni pisatelji Alcuinus, Amalarius, Strabo in celo Micrologus ne vedó ničesar o povzdigovanju (elevacija) hostije in čaše a i keliha, in je ponovljeno omenjeni Mabillon razložil da je isto postalo običajno najprej v Franciji okolo srede XI stoletja, da pa ni znano, ali si je rimska cerkev kmalu potem prisvojila ta običaj. V poslednjem pogledu je Le Brun dokazal, da v stari dobi je bila elevacija še le konec Kanona pri zaključnih besedah „omnis honor et gloria“ običajna⁶⁾, da pa od XII stoletja je v nekaterih cerkvah takoj za Verba Institutionis postala običajna elevacija hostije in keliha in sicer ločeno, v drugih cerkvah, specijalno tudi v rimski elevacija samo hostije, dokler ni sedanji običaj polagoma povsod izpodmaknil starega običaja. Jedinó v redu kartuzijancev je današnjega dne običajno povzdigovanje jedino hostije, v tem ko pri nekaterih drugih redovih je pač običajna elevacija tudi čaše ali keliha, vendar pa ni predpisana kot obvezna.⁷⁾

Pri četrti molitvi, sešbno pri njenem prvem odstavku „Unde et memores“, je v nekaterih cerkvah Francije, kakor tudi v vseh cerkvah kartuzijancev, dominikancev in karmelitov običaj, ki se razločuje od sedanjega običaja rimske cerkve, da celebrant, omenja je trpljenje Kristovo, povzdigne roke v obliki križa. Ista razlika se ponavlja pri mašah kartuzijancev, dominikancev in karmelitov pri tretjem odstavku četrté molitve, pričenjajočem z besedami „Supplices te ro-

⁷⁾ Primeri Institutiones Liturgicae Pars. I pag. 120, 121.

gamus“; razlika je jedino ta, da se tukaj napravi oblika križa ne s povzdignjenimi, ampak povešenimi rokami celebrantovimi. Peto molitev so v stari dobi običajno imenovali „Oratio dyptica“, ker po besedah „Memento etiam Domine famulorum famularumque tuarum“ je bilo dijakonu z ambona glasno čitati imena znamenitih umrlih in teh, za katere se je morda darovala mašna daritev, kakor smo to navedli zgoréj pri drugem odstavku prve molitve, pričenjajočem z besedami „Memento Domine“ in posvečenem živim. Kdaj da so odpravili ta stari običaj, ne dá se izslediti natanko, vendar pa je verjetno, da je polagoma prenehal od XI. stoletja, in je zajedno dobil celebrant svobodo, kakor jo ima še dan danes, da na tihem posebno priporoči Bogu nekatere umrle po svojem mnenju.

Pri šesti in poslednji molitvi „Nobis quoque peccatoribus“ je v sedanjem Kanonu, nasproti gregorijanskemu, znamenovati dve razliki. Jedna se odnaša h koncu njegovega teksta, kateri se završuje sedaj s besedami „omnis honor et gloria“, v tem ko kaže gregorijanski Canon še stari dostavek „per omnia saecula saeculorum“, na kateri je ljudstvo popolnoma takó, kakor pri predgregorijanskem klementinskem Kanonu apostolskih konstitucij odgovarjalo z „Amen“. Druga razlika pa je v tem, da po sedanjem predpisu na koncu molitve, specijalno pri besedah „omnis honor et gloria“ se vrši, dasi jedva znatno povzdignenje hostije in keliha;⁸⁾ v tem ko je pred in za gregorijansko reformo jedina elevacija prišla na vrsto pri začetku obhajila, kakor to dokažemo bolj spodej. — (Dalje pride).

⁸⁾ Od XII stoletja, ko se je sedanje povzdigovanje polagoma uvedlo neposredno za Verba institutionis, kakor je bilo dokazano zgoréj.

Солдаты измайловскаго полка.

Preganjaje Napoleona pridiral je jedenkrat Kutuzov k izmajlškemu polku in je vprašal: „Imate li kruha?“ — „Ne vaša svetlost!“ odgovorili so soldatje. — „Pa vina?“ — „Ne vaša svetlost!“ — „Pa govedine?“ — „Tudi ne“.

Uprši grozen pogled rekel je knez Kutuzov: „Ukažem povésiti provijantske činovnike. Jutré navože vam kruha, vina, mesa, in vi bôdete počivali.“ — „Najponižnješe zahvaljujemo!“ — Ali glejte, bratje! dokler bôdete počivali, da sovražnik, ne pričakujoč vas, ne uide.“ — Tedaj so v jeden glas zavpili gvardejci: „Nam ničesar nê trêbe; brez suharja in vina gôjdemo lovit“.

Pri têh besêdah povzdignôl je Kutuzov ôči k nebu in utiraje

Преганяя Наполеона придирал је Кутузов еденкрат к измайлшкѣму полку ии је впрашал: „Имате ли круха?“ — „Не ваша свѣтлост!“ — одговорили сѣ солдати. — „Па вина?“ — „Не ваша свѣтлост!“ — „Па говѣдине?“ — „Туди не?“

Упрши грозен поглед рекал је княз Кутузов: „Укажем повѣсити провіантскіе чиновники. Ютрѣ навозѣ вам круха, вина, мяса, ии вы бѣдете почивали. — „Найпопнижѣйше захвалюемо!“ — Али глѣйте брате! доклер бѣдете вы почивали, да совражник, не причакующ вас, не уиде!“ Тѣдаи сѣ в еден глас завпили гвардейци: „нам ничесар нѣ трѣба; без сухаря и вина пойдемо га ловит!“

При тѣх бесѣдах повздигнул је Кутузов очи к небу ии отирая

Преслѣдуя Наполеона, Кутузовъ подѣхал однажды къ измайловскому полку, а спросилъ: „Есть ли хлѣбъ?“ — Нѣтъ, ваша свѣтлость!“ — отвѣчали солдаты. — „А вино?“ — Нѣтъ, ваша свѣтлость!“ — „А говядина!“ — Тоже нѣтъ!“

Принявъ грозный видъ, князь Кутузовъ сказалъ: „Я велю повѣситъ провіантскихъ чиновниковъ. Завтра навезутъ вамъ хлѣба, вина, мяса, ии вы будете отды ать.“ — „Покорнѣйше благодаримъ!“ — „Да воть что, братцы: пока вы станете отдыхать, злодѣй то, ии дожидаясь васъ, уидеть!“ — Тогда въ одинъ голосъ возопили гвардейци: „Намъ ничего не надобно; безъ сухарей и вина пойдемы его догонять!“

При сихъ словахъ, поднявъ глаза къ небу, ии утирая слезы, Ку-

solze je progovoril: „Veliki Bog! čem mogó tebe zahvaliti za milost, da imam srečo voditi take mladenci!“ —

Neumolkljivo ura! bil je odgovor izmajlcev.

солзы ѣ проговорил: „Великий Бог! чѣм могъ тебѣ захвалити за милост, да имамъ сръчѣ водити take младенчѣ!“

Неумолклливо ура! был ѣ одговор измайльцев.

ЛАМУРСКИЙ.

Biserje i alemovi.

Sanak i istinitost.

Djevojka je sanak snila
I u sanku vidila,
Gdje joj dragi pokraj dvora
Žute tunje sadio
I zelena ružmarina
Na prozore metnuo.
Kad se ona prebudila,
Iza sanku prenula,
Tražila je tumačara,
Da joj sanak tumači.
Otuđ ide mlado momče,
Žalostno joj govori:
„Dragoga ti uhvatiše
I na vojsku dadoše,
Pušku nosi, sablju paše,
Eto srcu žalosti“.

Vjera u junaka.

Znaš li, dušo, kad si moja bila,

Na mom krilu grozne suze lila,
Suze lila, kroz plač govorila:
„Bog ubio onu svaku drugu,
Koja traži vjere u junaka!
U junaka vjera svakojaka!
Vidiš, more, ono vedro nebo,
Časom vedro, a časom oblačno?
Onaka je vjera u junaka!
Dok te ljubi: „Uzet ću te dušo!“
Kad oblubi: „Čekaj do jeseni!“
Jesen prodje i zima nastane,
A on onda s drugom razgovara,
Meni mladoj hudo poručuje:
„Udaji se, moja mila, draga,
Udaji se, uzeti te neću“.

Mudar savjet.

„O moj Mio, gdje si sinoć bio!“
„Majko moja, boljela me glava.“
„Nisam li ti, Mio, govorila:

тузовъ произнесъ: „Великий Боже! чѣмъ возблагодарить тебя за милость, что имѣю счастье начальствовать такими молодцами!“

Неумолкаемо ура! было отвѣтомъ измайловцев.

Данилевский.

Dulces ante omnia Musae.

„Ne pij vode, ne ljub' udovice,
Jer je voda svaka grozničava,
Udovica svaka samovoljna:
Već pij vino, a ljubi djevojke!“

Blago i drago.

Pade inje na cvieće, na voće —
Blago onom, tko ima, što hoće!
Nije blago ni srebro ni zlato,
Već je blago, što je srcu drago.
Na čast caru sve carevo blago,
Kad ja imam, što je meni drago!

Tužan ti je danak...

Tužan ti je danak bez sunašca,
Tamna noć bez sjajna mjeseca,
Svaka draga bez svoga dragoga —
Kano što je meni bez mojega.
Kâ ga ima ponosi se s njime,
Kâ ga nima uzdiše za njime.

ZLATA SLOVA.

Više ruká može Više, kad se slože. Preradović. — Budi svoj! Šenoa. — Više v riedi mir, No') najliepši pir. Narodna. —

' no = nego (quam).

Vjeruj, vjeruj, spasit će te vjera! Mažuranić. — K pobjedi pravica nas vodi. Frankopan. — Ne očaja junak smjeli, Svanut mora danak bieli. Dr. Demeter.

Svjetlom k slobodi!

Rusko pravopisanje za učeće se.

Spisal Александръ Ильичъ Ельсинъ, poslovenil dr. Jenko.

Morfologiški oddelek.

Podrazdeljenje zlogov besede.

Zlogi, po svoji sestavi, se razdeljujejo na zakrite, poluzakrite in odkrite.

Zakrit zlog se imenuje tak zlog, katerega glasnik je z obeh strani zakrit ali zaprt s soglasniki; n. pr. раздѣлъ: раз-дѣлъ, itd.

Poluzakrit zlog se imenuje tak zlog, katerega glasnik je samo z jedne strani s soglasniki zakrit, z leve ali z desne; n. pr. рука: ру-ка, отрада от-ра-да, трава: тра-ва, itd.

Odkrit zlog se imenuje tak zlog, katerega glasnik ni z nobene strani zakrit ali zaprt s soglasniki; n. pr. поѣхать: по-ѣ-хать, озеро: о-зеро, чаяние: ча-я-ни-е, itd.

Pravopisanje glasnikov v udarjenih in neudarjenih zlogih besed.

Črka a. V udarjenem zlogu besede se glasnik a izraža

v pismu s črko a; n. pr. бáринъ (bárin), жáлко, сáдикъ, подáрокъ, itd.

S črko a se izraža glasnik neударjenega zloga besede, ako se v tem zlogu v drugi obliki besede pod udarjenjem sliši glasnik a; n. pr. плóщадь (se izgov.: плóщедь), v drugi obliki: площáдка (se izgov. plaščáдка); ужасъ (se izgov. ужесъ) — ужáсный (užásnyj); лошáдь (se izgov. лошедь) — лошáдка (laščáдка); чахóтка (se izgov. чехóтка) — чахнуть; пощáдить (se izgov. пошедитъ, paščediti) — пощáда (paščáda); подарить — подáрок (padartj-padárok); украшénie — укрáсить. (Glej izgovarjanje glasnika a).

S črko e se izraža glasnik neударjenega zloga besede, ako se v tem zlogu v drugi obliki besede pod udarjenjem sliši glasnik e, ali pa ta glasnik izpade popolnoma; n. pr. перó (se izgov. шпрó), v drugi obliki: пéря; дéрево (se izgov. дéриво) — дeрéвья; я бeру (se izgov. биру) — брать; раздeру (se izgov. раздиру) — разодрáть ali драть

барашекъ (se izgovarja барашикъ) — барашки, i. t. d.

S početka ali pa na koncu besede, se glasniki *ѣ*, *йо*, *йе* izražajo s črko *e*; n. pr. дѣготъ (se izgov. дѣготъ), восьмерка (se izgov. восьмёрка), ёлка (se izgov. йёлка), ёжъ (se izgov. йожъ), житѣ (se izgov. житійо), моѣ (se izgov. мойо), едвѣ (se izgov. йедвѣ) ежелѣ (se izgov. йежелѣ) ёсли (se izgov. йёсли), собраніе (se izgov. собраніе), открытіе (se izgov. открытіе), itd.

V besedah, iz tujega vzetih, se udarjeni in neudarjeni *e* izražajo s črko *e*; n. pr. качѣта, газѣта, клеверѣтъ, тарѣлка, сюжѣтъ, офицерѣ, геройѣ, скелѣтъ, херувимѣ. (Glej izgovarjanje črke *e*).

Črka *и*. V udarjanem in neudarjanem zlogu besede se glasnik *и* izražajo v pismu s črko *и*; n. pr. сила, глина, лицѣ, ширина, причислитѣ, itd.

O p o m n j a. Črka *и* se upotreblja pred soglasniki in za njimi; črka *i* pa se upotreblja samo pred glasniki in pred poluglasnim *й*; n. pr. Ива, сила, июнь, молнія, внѣшній, лёгкій, зоркій, itd.

Ako beseda *миръ* pomenja „vesoljni svet, občestvo, zbor ljudi“, se v njej črka *и* zamenja s črko *i*; ako pa pomenja „družbo, soglasje, pokoj“, se ne dela ta zamenja; n. pr. *миръ* (vesoljni svet, občestvo, zbor ljudi), odkoder so izvedene: мировое тѣло, мирской сходъ, мирянинъ; *миръ* (družba, soglasje, pokoj), odkoder izhajajo: мировой, судья, мирный житель, смирный мальчикъ, itd.

V udarjenem ali pa neudarjenem zlogu besede trdi *и* za *ц*, v sredi besede se izražajo v pismu s črko *и*; n. pr. медицина (se izgov. медицина, medicina), цилиндръ (se izgov. цылиндръ), акация (se izgov. акация), вакаціонный (se izgov. вакаціонный), itd.

O p o m n j a. V sledečih tujih, v ruščini udomačenih besedah se trdi *и* za *ц* izražajo s črko *ы*: цыба (nazvanje kože), цыбикъ (posoda, v kateri se hrani čaj), цыганъ, цыкать (klicati: цы, цы!), цымбалы, цынгá (bolezen n. škorbut), цыновка, цыплёнокъ, цыпочки, цыпки, цырюльня, цытваръ (rastlina), цыфирь, цыцъ! (Glej izgovarjanje glasnika *и*).

Črka *о*. V udarjenem zlogu besede se v pismu glasnik *о* tudi za soglasniki, ali ne za šumniki, izražajo s črko *о*; n. pr. гордый, толстый, оба, мокрый, островъ, добрый рабѣта, деревцѣ, лицѣ, itd.

V udarjenem zlogu besede se glasnik *о* za šumniki (*ж*, *ч*, *ш*, *щ*) izražajo s črko *о*, v poluzakritem zlogu vselej, v zakritem zlogu pa samo tedaj, kedar stoji za črko *о* jeden sam soglasnik; n. pr. свежѣ, плечѣ, шопотъ, трущѣба, поджѣтъ, шовъ, дружѣкъ, сверчѣкъ, пастушѣкъ, борщѣкъ, itd.

O p o m n j a. V jedini besedi: ещё (se izgov. ещё, jiščѣ) se piše mesto *о*.

V udarjenem zlogu besede, zakritem, se glasnik *о* za šumniki (*ж*, *ч*, *ш*, *щ*) izražajo v pismu s črko *e*, ako stojita za glasnikom *о* dva soglasnika; n. pr. пчёлка (se izgov. пчёлка), жёлтый (se izgov. жёлтый), жёрновъ (se izgov. жорновъ), чёрствый (se izgov. чорствый), чётный (se izgov.

чотный), шелкъ (se izgov. шолкъ), щёлкѣтъ (se izgov. щолкѣтъ), itd.

Izvzeta je beseda: *самъ-шѣтъ*.

S črko *о* se izražajo glasnik neudarjenega zloga besede, ako se v tem zlogu v drugi obliki besede pod udarjenjem sliši glasnik *о* ali se pa izgubi popolnoma; n. pr. ходитѣ (se izgov. хадитѣ), v drugi obliki: ходѣтъ; приводитѣ (se izgov. привадитѣ) — привѣтъ; сиротѣ (se izgov. сиратѣ) — сирѣтъ; угрожѣтъ (se izgov. угражѣтъ) — угроза; назову (se izgov. назаву) — назвѣтъ; пировѣтъ (se izgov. пировѣтъ) — пирю, itd.

O p o m n j a. V besedi чортъ se piše *о* zaradi razločka od besede чертъ (s rod. mn. besede чертѣ), v kateri se *e* izgovarja kakor *e*, in ne kakor *о*; v množ. besed чортъ se sliši in piše *e*: черти, чертѣй, чертямъ, itd.

O p o m n j a. V besedah: *о чѣмъ*, *при чѣмъ*, *на чѣмъ*, *причѣмъ*, se v чѣмъ za *ч* sliši *о*, piše se pa *e*.

O p o m n j a. V sledečih besedah se udarjeni *о* za šumniki (*ж*, *ч*, *ш*, *щ*) izražajo s črko *ѣ*, zato, ker se v oblikah, iz njih izvedenih, sliši razločno glasnik *e*: тяжѣлый (primeri stop. тяжѣте ali тяжѣле), шѣль, прошѣль (se izgov. шоль, прашѣль) (delež. pretek. č. шѣдшій, прошѣдшій, in z drugimi pristavki), прочѣль (se izgov. прачѣль) (nedol. nakl. прочѣтъ), счѣтъ (se izgov. щѣтъ) (od nedol. nakl. счѣсть) отчѣтъ (se izgov. атчѣтъ) (tudi z drugimi pristavki).

Izjemo iz pravila delajo lične ali osebne končnice pri glagolih 1. spreganja (1. vrste): *емъ*, *етъ*, *емъ*, *ете* in trpni deležnik na *емый* za šumniki, kedar pade na nje udarjenje; n. pr. берѣжѣмъ (se izgov. берѣжѣмъ), стерѣжѣмъ (se izgov. стерѣжѣмъ), предостерѣжѣнный (se izgov. предостерѣжѣнный), предостерѣжѣнъ (se izgov. предостерѣжѣнъ), просвѣщенный, просвѣщенъ, пораженъ, пораженъ. (Glej izgovarjanje glasnika *о*).

Črke *у*, *ы*, *ю*. V udarjenem in neudarjenem zlogu besede se glasniki *у*, *ы*, *ю*, izražajo v pismu s črkami *у*, *ы*, *ю*; n. pr. зубъ, зубѣцъ, рука, ручка, открытъ, бывѣтъ, колѣбѣль, дюжина, пилулька, июнь, любить, нюхѣтъ; (Glej izgovarjanje glasnikov *у*, *ы*, *ю*).

Črka *ѣ*. V udarjenem in neudarjenem zlogu čisto ruske besede se trdi *e* za *ц* izražajo v pismu s črko *ѣ*; n. pr. цѣна (se izgovarja цѣна), цѣлый (se izgovarja цѣлы) itd.

O p o m n j a. V tujih besedah se trdi *e* za *ц* izražajo s črko *e*; n. pr. цѣрковъ, цѣсаръ, центръ, церемоніа, прощѣсъ. (Glej izgovarjanje glasnika *ѣ*).

Črka *я*. V udarjenem zlogu besede se črka *я* v pismu izražajo s črko *я*; n. pr. яблоко (se izgov. jábloko), принять, тяжесть, itd.

O p o m n j a. Izvzete iz tega pravila so sledeče besede v katerih se pod udarjenjem sliši glasnik *йо* ali *ѣ*, kateri se, pa vendar v pismu izražajo s črko *я*; ея, отъ нея (se izgov. ейо, отъ нейо, jejо, at njejо), запрягъ (se izgov. (запрѣгъ), трясъ, потрясъ (se izgov. трѣсъ, потрѣсъ) впрягъ (se izgov.

впрѣтъ). V nedoločniku glagola запрѣчь se sliši *e*, piše se pa *я*: запрѣчь (se izgov. запречь).

S črko *я* se izraža glasnik neudarjenega zloga besede, ako se v tem zlogu v drugi obliki besede pod udarjenjem sliši *я*; n. pr. дѣсять (se izgov. дѣсѣтъ), v drugi obliki: десятый; объявить (se izgov. объявить) — объявленный; перетянуть (se izgov. перетянуть) — ты перетянешь. (Glej izgovarjanje glasnika *я*).

Črka *э*. V ruskih besedah se piše črka *э* samo v sledečih besedah: э́тотъ, э́такій, э́кой, поэ́тому, э́й! э́хъ! э́ва екъ! э́во! э́такъ! э́только!

V tujih besedah, sprejetih v ruski jezik, se črka *э* piše jedino tedaj, kedar ta v ruskem jeziku ohrani svoj trdi, tuji značaj; n. pr. э́гоизмъ, э́тажъ, э́хо, поэтъ, ста́тъ, эква́торъ itd.

Ako pa se glasnik *e* v tujih besedah izgovarja mehko, po ruski, izraža se v pismu s črko *e*, a ne *э*; n. pr. Египѣта, Египетъ, Евфра́тъ, еванге́ліе, епа́рхія, епи́скопъ, термо́метръ, те́ма, диле́мма, прое́ктъ, субъе́ктъ, объе́ктъ, объекти́вный, субъекти́вный, itd.

О р о м н я. V oběih tujih imenih se glasnik *e*, za soglasniki, izraža s črko *e*, ne gledé na to, ali se izgovarja ta trdo ali mehko; v tujih lastnih imenih pa se dopušča včasih upotrebljenje črke *э*, ali samo tedaj, kedar pade udarjenje na zlog te črke; n. pr. диле́мма, теорема́, термо́метръ, телеграфъ, телефо́нъ, фонети́ка, Ге́те in Гэ́те, Шле́церъ ali па Шле́церъ (Glej izgovarjanje črke *э*).

Pravopisanje soglasnikov pred in za glasniki v zlogih besed.

Črke *л, м, н, р*. Plavniki (*л, м, н, р*) sami ali v zvezi z jasnimi ali nejasnimi črkami pred in za glasniki se izražajo v pismu s črkami *л, м, н, р*; n. pr. по́лный, ко́мната, выбо́рный, ясны́й, ведро́, долбо́йть, ве́рда, ле́сной, подь́ небо́мъ, подь́ луно́й, itd.

Črke *к, п, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ, ъ*. Jasni soglasniki (*к, н, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ, ъ*), stoječi pred ali za glasnikom, izražajo se v pismu s črkami *к, н, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ, ъ*; n. pr. оспáривать, по́купка, о́ткупъ, ох-тя́нка, боло́тце, почти́, штра́фовать, тафта́, муфта́, itd.

Črke *б, в, г, д, ж, з*. Nejasne črke (*б, в, г, д, ж, з*)

stoječe pred ali za glasnikom zlogov, izražajo se v pismu s črkami *б, в, г, д, ж, з*; n. pr. изгору́дь, созна́ть, обва́тъ, предва́рить, божба́, дружба́, жда́ть, созна́ть, по́дви́гъ, изгиба́ть, изба́вить, наде́жда, раздвину́тъ, itd.

Jasne črke pred *с* se izražajo z odgovarjajočimi jim črkami; n. pr. притво́рить, свести́, по́чва, подо́шва, шве́къ въ́рху, itd.

V zakritem zlogu besede se soglasnik na koncu zloga, izraža v pismu s črko (*б, в, г, д, ж, з*) ali *н* (*к, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ, ъ*), ako se ta končni soglasnik zedinja z naslednjim glasnikom in se izgovarja kakor *б* (*в, г, д, ж, з*) ali pa kakor *н* (*к, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ, ъ*); n. pr. ко́робка (se izgov. каро́пка), v drugi obliki кро́бочка; предста́вить (se izgov. претста́вить) — предоста́вить; ла́вка (se izgov. ла́пка) — ла́вочка; про́сьба (se izgov. про́зьба) — проси́ть; по́купка (se izgov. по́упка) — по́упочка; кру́гъ (se izgov. кру́хъ ali па кру́къ) — кру́го́мъ; го́родъ (se izgov. го́ротъ — горо́докъ; оста́въ (se izgov. оста́фъ) — оста́вить; мо́ро́зъ (se izgov. мо́ро́сь) — мо́ро́зецъ; уни́зъ (se izgov. уни́сь) — уни́зить; гла́дъ (se izgovarja глатъ) — гла́дить. (Glej izgovarjanje soglasnikov).

Za goltniki (*з, к, х*) in šumniki (*ж, ч, ш, щ*) (se glasniki *ы, ю, я* zamenjujejo z glasniki *и, у, а*; n. pr. но́ги (namesto но́гы), вы́сокая (nam. вы́сокая), му́хи (namesto му́хы), ча́ши (nam. ча́шы), свѣ́чи (nam. свѣ́чы), свѣ́жую (nam. свѣ́жую), таща́тъ (nam. таща́тъ), itd.

О р о м н я. Za goltniki (*з, к, х*) se črka *e* ustno in pismeno zamenjuje s črko *о*; n. pr. двуно́гое (nam. двуно́гое), ве́тхое (nam. ве́тхее), itd.

О р о м н я. V tujih besedah se dopuščajo glasniki *я, ю* za goltniki (*з, к, х*), za šumniki *ж, ч, ш, щ* in za *ц*; n. pr. Гю́го (Hügó), Кю́мень, гяу́ръ, Кяхта́, брошю́ра, Жю́дикъ, Жю́ль, — Фаръ́, жу́ри, ридикю́ль, Цю́рихъ, itd.

Črka *ѳ* se izgovarja kakor *ф* in se upotreblje jedino v besedah iz grškega jezika; v besedah pa, vzetih iz drugih tujih jezikov, se upotreblja črka *ѳ* namesto *ph*; n. pr. ариоме́тика (se izgov. арифме́тика), телеграфъ́, itd.

(Konec prih).

Narodnega blaga nabiratelji.

Slovenske narodne pesmi je prvi omenil frijulski zgodovinar Nicoletti 1550, ki pravi, da tolminski Slovenci opevajo kralja Matjaža in druge hrabre slovenske junake (J. Scheinigg Oesterr. in Wort un Bild, Krain 387). Tudi Valvazor zna pesem o Peganu in Lambergarju.

V tem listu so bili pred dvema mesecema navedeni nekateri glavni nabiratelji narodnega pesništva; ker je pa ta zadeva zelo važna, hočem takoj imenovati še nekatere druge.

1) Jurij Kobè por. 8. jun. 1808 v Poljanah poleg Kolpe, umrl v Čatežu župnik l. 1856, je na Kranjskem največ storil za pobližno spoznavanje med Slovenci in Hrvati, na to ga je napotilo lepo srbsko narodno pesništvo; radi tega

je tudi v domačem kraju zasledoval to stroko in mnogo lepih narodnih zapisal, ali prevlel iz srbsčine. 2) Janez Trdina por. l. 1830 v Mengišu, učiteljeval od l. 1854 do 1867 na hrvatskih gimnazijah, je poleg zgodovinske stroke od mladih nog do najnovejših časov nabiral narodne pravljice in bajke Gorjancev. 3) Prava avtoriteta v znanju narodnih rečij pa je Ican Navratil, por. l. 1825 v Metliki na Kranjskem, od l. 1851 na Dunaju pri najvišem sodišču. Letopisi „Matice Slov.“ doprinašajo uže več let tako korenite spise o narodnih vražah, da takih ne zmaga nobeno slovansko pleme. 4) Bogdan Trnovec (Lukavečki), por. 2. sept. l. 1842 v Britofu v Gr-gariju; zvršil je prvih 6 gim. razredov v Gorici, 7. in 8. na Reki l. 1863, učil se je pravoznanstva v Zagrebu, počel

službovati kot avskultant v Trstu in drugod; postal pristav v Sežani 1871, sodnik 1883, sedaj svetnik deželne sodnije v Trstu; objavljaj je v Janežičevem Glasniku in Novicah narodne pesmi iz ože domovine in Grgarija. O njegovem pesniškem delovanju ob priliki drugod.

5) *Rogački* (Mihal Lendovšek, župnik v Makolah, por. 15. avg. 1844 v Rogatcu na Štirnskem), je tudi Janežiča podpiral s takimi spisi; nahajajo se od njega narodne stvari tudi v Novicah,

6) *Janez Bilc*, por. 7 jan. 1839 v Bistrici, na Notranjskem, sedaj stalno doma v pokoju v Bistrici, je nabiral narodno blago v bistriškem okraju.

7) *Ferdo Kočevar* (*Žavčanin*) por. 1. 1834 v Žalcu na Štirnskem, služboval mnogo let pri državnem računovodstvu v Zagrebu, umrl 11. okt. 1878 v Gradcu.

Ravno s tem, da se je zanimal za Vrazovo zapuščino, se je navdušil za narodno blago, objavil je iz te zapuščine nekoliko stvari v Vodnikovem spomeniku l. 1859, v Slov. Glasniku l. 1868 in v Slov. Gospodarju l. 1868 št. 22. 23

8) *Janko Vijanski* (Pukmeister), por. 2 jan. 1. 1839 v Virjah pri Novi Cerкви na Spodnjem Štirnskem, pohajal najpoprej gimnazijo v Celju, potem gozdnarske šole v Mariabrunu pri Dunaju, umrl 23. maja l. 1862 na Laškem (Markt Tüffer) pri Celju, je pisal v Novice od l. 1857 o rojenicah, o dečku, ki je šel iskat sreče, o navadah o Miklavževem večeru in o Božiču.

9) *Blaž Sušnik*, por. 29. jan. 1. 1884 na Gojzdu nad Kamnikom, duhovni pomočnik na Knežaku, umrl 3. aprila 1866.; pisal je v Glasniku o narodnih pričah (Zgod. Dan. 1866. str. 83; I. Marn. Iez. XXV. 86-7.

10.) *Simon Rutar*, por. 1. 1851 v Krnu na Primorskem, suplent na goriški gimnaziji, potem pravi učitelj v

Kotaru in Spljeto, od l. 1880 v Ljubljani, ni samo priobčeval narodne pesmi nego pisal tudi o njihovi vrednosti in ocenil korenito Scheiniggove „Koroške narodne pesmi“.

11). *Ivan Šašelj*, por. 13. maja l. 1859 v Mokronogu na Kranjskem, objavil je v Ljubl. Zv. 1887 Ivanjske pesmi iz Adlešic.

12). *Lavoslav-Gorenjec Podgoričan*, por. 12. nov. 1840 v Podgori na Dolenjskem, umrl v Adlešicah l. 1886, je poleg svoje ogromne marljivosti v prevajanju slovanskih propovednikov imel še toliko časa, da se je brigal tudi za to stroko; od njega je: Skratelj, narodna pripovedka belokranjska v Kresu 82, 516-18.

13). *Slekovec Martin*, por. 6. avg. 1844 v Negovi, je Slovence seznanil s pravljicami o coprnica. v Središču. 1885.

14.) *Jakob Gomilšak*, por. 1. maja l. 1843 pri sv. Bolfanku v Slovenskih Goricah na Štirnskem, mnogo let nemški propovednik v Trstu, sedaj profesor na državni realni Tržaški, uže dijak na Mariborski gimnaziji znan kot spreten nemški in slovenski pesnik, je v Novice pošiljal narodne povesti iz domačega kraja, n. pr. o volkodlaku.

Iz slovenskega Štirkega so v prejšnjih časih tudi poročali Iurij Pavalec, Mulec, Žurman in Iskrač o narodnih navadah; v Razlagovi „Zori“ in v Novicah l. 1858 nahajajo se tudi od Bož. Raiča male narodne povesti n. pr. „Babin“.

Med starejše nabiratelje na Kranjskem gre šteti tudi Ravnikarja Porenčana, ki je z navdušenimi besedami pozdravil Poljaka Emilija Koritka.

Med mlajše delovalce na tem polju štejemo Bog. Kreka, Štrekeljna, Barle-ta in druge.

Ta dopolnek hoče pisatelj tega članka še na drugem mestu dopolniti, kjer misli podati natančno sliko truda na tem polju.

Dr. Kovačev.

Ruske drobtinice.

Съ міру по ниткѣ, голому рубѣху.

Ruski vrači (zdravniki) o kmečkem naseljenju jako hudo sodijo. Praviyo, da kmeti medicini ne verujejo prav nič, ali vsaj jako malo. Zdravil neki ne priznavajo, a vračev se nekako bojé, more biti da jih celó sovražijo, na kar cikajo vsaj najnovejši kolerni neredi, dasi so ti izredno javljenje. Iz takih in enakih premis pa sledi, da vrač na kmetih ne more izhajati ni duševno, po splošnem načelu: Kjer ni kruha, ni tudi duha.

Te obče istine ovrgniti (ovreči), prizadeva si neki S. I. Syčigov, poselivši se kot voljno (svobodno) lečeči vrač v Orlovskem njezdu Vjatske gubernije. Ta kmečki vrač poroča jako zanimive reči iz svoje praktike. Celoletnega dohoda je imel 620 rub, med temi 581 rub. denarjem, drugo pa raznimi pridelki in natura. Plačevalo mu je lekarstva i trud 2,256 ali 31.0% bolnikov po 5 kop, 1,465 ali 20.0% bol. po 10 kop., 631 ali 8.7% bol. po 20 kop. 320 ali 4.4% bol. po 30 kop., 187 ali 2.5% bol. po 30-40 kop. 66 bolnikov dalo je 95 rub, drugih 2,202 ali 30% bol. pa se je zdravilo brezplačno. Pri opredeljenju honorara, cene lekarstev, truda i časa prosila sta le 23 bolnika „ustupočke“, t. j. da bi jim ponizal, ustopil plato, v tem ko niti jedna stotina ni dajala več, nego je zahteval sam vrač. Čisti zaslužek je znašal 325 rub. na vse leto,

290 rub. pa so veljala zdravila, a stanovanje za laboratorijo stalo ga je 42 rub.

Kakor vidite iz celega reda števil, pečene ptice zares gosp. Syčigovu v usta ne leté. Pač nimajo prav ti, kateri dvomijo nad njegovo čisto srčnostjo, ako pravi, da so ga k tej poskušnji primorali le vzori mladosti, ravnovesje sil, smer življenja i vera v blago i ljudi. Tudi mu nikdor ne sme spodrekati, da bi govoril nepravico, če tvrdi, da je nastopil to pot zato, da bi ne „контилъ дорожъ неба“; ali mož se menda nekoliko baha, če misli, da bi drugače ne mogel preveriti se, da v denarjih ni prave sreče, pač pa je sreča tam, kjer vidiš, da pomagaš svojemu bližnjemu. Takih veseljih istin pač menda ni bilo treba g. Syčigovu iskati v kmečkih kočah Vjatske gubernije; ali mu je krščanska obrazovanost malo znana, malo veljavna, vtelesivša se v domačem mu pravoslavju?!

Seveda ni tega, ni drugega ne bo v resnici, pa za omiko ruskega preprostega ljuda bilo bi prekoristno, ko bi se našlo več mladih naobražencev, koji bi otrhneli s svojih čevljev ali štibal mestni prah i odrinoli bi, podobno g. Syčigovu, v „родную деревню“, med mužicki ljud, kjer bi jim ne bilo trudno ujasniti si, kaj pomenijo besede nekega velikega človeka: „Skrajna revščina naroda

je navadno zločinstvo njegove gospode". Če semkaj pribavimo še besede nekega drugega, menda tudiumnega človeka: „Nevednost je največi sovražnik prosvete“, dobimo precej jako, dà, resnično sliko ruske derevnje (dežeze)...

Da bi pa nikdor ne mislil na podstavi rečenega, da je vračebno delo med ruskim kmečkim ljudstvom postavljeno prosto neznosno, moram pribaviti še naslednje.

Kar sem priobčil doslej, je osnovano izključno na poročilu g. Syčigova. To poročilo pa se dostaje izključno voljnih vračev, svobodnih praktikantov, t. j. takih zdravnikov, kateri ne zavzemljejo nobene državne službe, a živé izključno od svoje zasebne praklike. Takega kroja vrč je v ruskih kmečkih krajih zares še bela vrana, čemur pa ni vzrok samo preprosto ljudstvo, ampak mnogo pomeni tukaj nepodjetnost ali inercija, prisotna ruskemu naobražencu ne manj, nego ruskemu prostoljudinu. Ta inertna sila je glavna prepona možati inicijativi ne samo v zdravilnem, no i v mnogih drugih obzirih. Ta konservativna lenoba, če mi ne zamerite za ta izraz, paralizuje se, kakor drugod, takó tudi v vračebnem delu, kolikor je možno človeški sili, vladno opekoj, katera izteka iz dveh virov, iz osredne i mestne vlade. Tukaj ni mesta, da bi vam podrobno opisal

vladno zdravilno organizacijo v Rasiji, povem vam le kratko, da vsaka gubernija ima svojo vračebno upravo, katere se razhajajo ali delé po ujezdih v podobi ujezdskih vračebnih uprav. Bolnice gubernske i ujezdne so pa obstavljene tako bogato i tako skrbno, da si tega prav za prav i misliti ne morete, kajti pri vas so posebni dobrodejni zavodi bolj preprosti i bolj ubožni, nisi me memoria fallit (ako se ne motim). Na kmetih pa se praktikuje medicinska sistema, kateri tukaj pravijo stancjonarna, to se pravi: V vsaki volasti (srenji) so po velikih vaseh vračebne postaje, kjer živé bezpretržno ranocelniki z najnavadnejšimi lečili. Na te vračebne stanccije hodijo in se vozijo bolni kmetje; če je pa bolezen prenevarna, jih pa odpravljajo dalje, ali v ujezdno (okrajno) ali celó v gubernsko (deželno) bolnico. Vse to dobiva ruski prostoljudin od svoje vlade darom (zastonj), tudi za zdravila v ujezdih ruski kmetje prav nič ne plačujejo; če pa zležejo v bolnico, tedaj pa jemljejo od njih le kakih 10 kop. na dan i noč za ves živéž i lečenje.

Fiat conclusio: Če so besede Duclosa resnične, da je slab največi siljčak, če mu ne pomaga bližnji, bo resnično tudi to, da je najbolj slabi človek silen, ako zanj skrbi ne samo bližnji, ampak uprava cele očetnjave.

B. Tvorcov.

D O P I S I.

S Kranjskega.

(„Slovenčeva“ kveder politika). Ljubljanskega „Slovenca“ politika je uže dalj časa nerazumljiva, kajti uže od nekđaj simpatizuje s hrvaško opozicijo, ob jednom pa tudi vedno zagovarja našo brezvspešno državnozbornsko politiko, in vender kak razloček med nami in Hrvati! Na Hrvatskem niso le vse srednje šole narodne, oni imajo svojo hrvatsko univerzo, tudi svoj uradni jezik in celo interni! Zavisni so glavno le v prometnih in finančnih zadevah od Madjarov. In kako je pri nas? Najstrašnejši slovenski radikalec jedva sanja o pravicah, katere uže davno uživajo Hrvati v polni meri. In kakšen srd vedno kaže naš „Slovenec“ nasproti domači narodni stranki? Mladočehe pa, ki energično zahtevajo le tiste pravice, katere uže davno imajo Madjari, bi pa najrabi v žlici vode vtopil. Za take politikarje, kakor so „Slovenčevi“ sotrudniki, veljajo pač le Preširnove besede: „Le čevlje sodi naj kopitar.“ Hrvat pa bi jim kazao: „Brate, čuvaj vjero, a pusti politiku!“

Ali tudi versko stališče zavozili so gospodje pri „Slovencu“. Oni hočejo kopirati popolnoma nemške konservativce

Skušajo jih celo prekositi, ali nočejo umeti, da so nemške razmere povsem druge, in da Nemci narodnostnega vprašanja v našem smislu niti nimajo, kajti njim se ni treba več boriti za narodno ravnopravnost. Ločitev Slovencev v dva tabora — v klerikalni in liberalni — pri sedanjih razmerah je največi nesmisel. Kedar bode naša narodnost popolnoma zagotovljena, potem se le si lahko privoščimo tudi ta „sport“. Ali sedaj mora biti vprašanje na dnevnem redu narodnost in slovanstvo. Kajti skupno postopanje avstrijskih Slovanov je sedaj potrebno bolj nego le kedaj poprej.

Naši „ultra klerikalci“ bi morali tudi pomisliti, da „antisemitizem“ v velikih mestih (na kateri se pogostoma sklicujejo) nikakor ne izvira iz verskega preverjenja, ampak le iz socijalnih razmer, t. j. iz nasprotstva do Židov, ker predstavljajo kapitalistično stranko.

Kaj pa še hočemo reči o viharju po katoliškem shodu? Drugega nič, kakor: Dobro je, da smo spoznali *toko brzo*, kakega mišljenja in hlepenja so nekaterniki, ki hočejo po vsej sili cepiti narod v dva sovražna tabora.

Domoljub.

Ogled po slovanskem svetu.

a) slovenske dežeze:

Osodepolna razsodba. Pod tem naslovom imajo tudi „Novice“ članek, ki kaže, da primerno uvažujejo neko točko, ki se dostaje sosebeno koroških Slovencev, potem pa v pravih posledicah tudi drugih Slovanov, razkropljenih po raznih deželah. No „Novice“ govore najprej o sedanjem ponemčevanju na Koroškem. One pravijo, da se je na Koroškem sicer dovolilo nekaj slovenskih šol, da pa stvar hočeta zavleči dež. šol. svet in dež. odbor, z namenom, da bi se

ohranile še nadalje nemške šole. Izumili so si novo sredstvo. Začeli so razdeljevati po slovenskih krajih dvorazrednice v jednorazrednice, od katerih je vselej jedna nemška. Ker pa bi se slovenski otroci ne naučili toliko, kolikor na dvorazrednicah, zahtevali bi Slovenci zopet poslednje, in povrnila bi se dosedanja uredba ponemčevalnih šol. Da bi ostalo pri takih šolah, uraduje se vse nemški; takó naj bi roditelji slovenski spoznavali potrebo nemških šol. Slovenci pa so se začeli pritoževati proti nemškemu uradovanju. V cestni zadevi se

je občina Bistrica pritožila proti postopanju dež. odbora celó na drž. sodišče. Sodišče je pa razsodilo, da je v tej stvari občina p o d r e j e n urad in torej nima pravice do pritožbe. O tem se pa sodišče ni izreklo, je li postopanje dež. odbora pravilno ali ne. Ta razsodba je jako osodepolna; ž njo so slovenske občine prisiljene, da morajo vsaj v nekaterih stvareh uradovati nemški. S tem pa je nekako izrečeno, da, kdor ne zna nemški, ni sposoben za župana ali obč. svetovaleca. Župan, če tudi ima nemščine veččega tajnika, mora vendar vedeti, kaj da podpisuje. Vidno je torej, da smo Slovenci pri takih razmerah prikrajšani v svojih pravicah.

Sedaj bodo začeli tudi na Štorskem podobno postopati pri dež. odboru. „Novice“ opozarjajo z nova, kakó škodljiva da je dež. avtonomija za Slovence, in kvarno je, da se ni še izvršil čl. XIX. o narodni enakopravnosti. Zato opominjajo slov. poslance, naj vso stvar spravijo v razgovor v državnem zboru, da svet zve, kakó je z narodno enakopravnostjo na Koroškem. Naj zahtevajo izvršenje čl. 19., a izvršni zakoni tega člena naj nikakor ne dopuščajo prevelike pravice deželam, ker bi mi prišli iz dežja pod kap, ko bi kake podrobnosti o narodni enakopravnosti doočevali dež. zbori. „Nov.“ v obče vedno dobro zagovarjajo izvršenje narodne enakopravnosti, ko pobijajo za ta del deželno avtonomijo in se s tem bližajo zahtevanju nacionalne avtonomije. Poslednja izključuje iz dež. zborov vsakatero oblast o določevanju o narodni enakopravnosti. „Nov.“ tudi prav priporočajo, da naj naši poslanci smatrajo drž. zbor primernim zastopom, v katerem naj se po specialnih zakonih izvrši čl. XIX. V tem se zopet vjemajo z nacionalnimi avtonomisti; tudi konservativno češko veleposestvo se je izrazilo po princu Schwarzenbergu v tem smislu. Za nemško-liberalno stranko zahteva urejenje o jezikih pl. Plener takisto v drž. zboru; s to stranko, ki zahteva to jedino v namen, da bi se nam uzakonil nemški kot drž. jezik, se ve da se nacionalni avtonomisti ne vjemajo; ali kompetencija drž. zbora, dokler se priznava veljava sedanje ustave, je neoprovgljiva. In sedaj, ko zahteva Plener jezikovno urejenje po vstvarjenju nekakih okrožij, bil bi še posebe ugoden čas, da bi Čehi in Slovenci, če možno, z drugimi slovanskimi poslanci poprijeli se stvari ter sami predložili načrt o izvršenju ne samo jezikovne, ampak s k u p n e narodne enakopravnosti.

† **Andrej Komel pl. Sočeban**, c. in kr. major v pok., umrl je 12. t. m. po kratki bolezni v 64. letu življenja. Rojen v starem slovenskem Solkanu pri Gorici, sposobilši se za učitelja v Gorici, prišel je k vojakom, kjer je polagoma pospel se do stopinje stotnika; posloviši se l. 1886 od vojaštva, dobil je naslov majorja in plemstvo, pri katerem si je izbral domoljubni pridevek „Sočeban“ (Soča teče mimo Solkana, a je reka Soča dandanes nekaka prva naravna trdnjava proti agresivnosti od strani Italije. Op. ur.) Naš Sočeban je začel uže zgoda vstvarjati slovensko terminologijo za vojaštvo; izdajal je od leta do leta celó po več vojaških knjizic. Priobčeval pa je te knjizice naposled na svoje stroške, in niso mu šli na roke, kakor bi bilo potrebno, da bi se

tudi primerno širile med slovanskimi vojaki. Pošiljal jih je vsled tega raznim rodoljubom v razprodajanje, kolikor mu jih niso prodali knjigarji. Ali tudi med svojimi „poverjeniki“ je imel velik križ, ker so bili mnogi prenemarni. Ko je bil sept. meseca t. l. tudi v Trstu, tožil nam je, da so mu dožni več sto (kakih 500 gld.), ne da bi se ganili, kljubu temu da so imeli knjige v rokah po več let. Kot vojaški pisatelj ima Komel sta'ne zasluge. Slul je vedno kot iskren rodoljub in Slovan; on je bil fizično in duševno krepek do zadnjega, a njegovo slovansko mišljenje je bilo tako ognjeno, kakor da bi bil vedno mladenič, n. pr. 20 let. Zaradi svojega rodoljuba, odločnosti in iskrenosti pretrpel je on mnogo, mnogo. On je videl in vedel, kakó se godi, kako mišljenje zavladuje tu pa tam med vojaštvom, in da bi bil mladočeški delegat Pacak vedel vse to, kar je vedel naš Sočeban, bil bi on letos svoj govor v delegaciji potrdil še z drugimi dokazi, nego jih je imel na razpolaganje. Komel se je le v obče pritoževal, a iz tega je bilo slutiti, kaka dejstva da so mu podajala vtise.

Komel je bil mož, ki je občutil aajmanjšo narodno krivico, a po svoji moči delal je tudi takó, da bi se ne ponavljala več taka krivica. On ni bil indiferenten proti krivdam, in ta lastnost ga je odlikovala od mnogih naobražencev slovanskega rodu, ki v svoji popustljivosti dajajo tudi množicam slab zgled. Njegovo iskreno slovansko mišljenje in vedenje je poštovati toliko više, ker je bil vojak današnje dobe, ko se čez meje potreb povdarja nemščina v vojaštvu. Umeti je samo po sebi, da je Komel vplival blagodejno tudi na vsako družbo, v katero je dohajal; vse ga je rado imelo in spoštovalo. Živel je s svojo rodbino jako srečno, po umirovljenju v Gradcu. Pogreba v Gradcu se je udeležila poleg vojaštva sosebno slovenska naselbina; dijaško društvo „Triglav“ mu je zapelo lepo žalostinko. Naj počiva na sedaj tuji, nekdanj slovenski zemlji v miru, njegov zgled naj bi pa vplival na slovenske tovariše po stanu in slovenske vojake v obče.

Ženske podružnice sv. Cirila in Metoda se nadalje snujejo, in prirejajo iste primerne veselice, na katerih se po vstopninah in posebnem nabiranju pridno zbirajo darovi na korist družbi. V Gorici, Trstu Sežani in drugod so bile veselice jako lepe.

V Sv. Križu pri Trstu hočejo Italijani med slovanskim naseljenjem zasnovati ital. šolo; v ta namen nabirajo doneske in nabrali so uže nad 3500 gld. v malo dneh. Iz tega se tudi vidi, kaka žuga tudi Slovencem Tržaške okolice.

Slovenski napisi v Ljubljani. Pritožbo mestnega odbora gledé naprave jedino slovenskih napisov za ulice in trge je minister notranjih poslov zavrnil. Na predlog dr. Majarona je mestni odbor sklenil, pritožiti se na upravno sodišče.

„Slovensko planinsko društvo“ s sedežem v Ljubljani se je sredi tega meseca zasnovovalo. Osnovni odbor je sklical 13 t. m. v Ljubljani shod, na katerem so se odobrila pravila. V odbor so voljeni: Predsednikom dež. inženér gosp. Hraský, odborniki pa gg. Jos. Hauptman, Fran Triller, Sim.

Rutar, Iv. Šoklič, I. Mikuš, I. Borštnar, Jern. Žitnik in Fr. Tavčar.

Društvu namen je: Spoznavati slovenske gore, planine, kraški svet ter pospeševati in olajševati potovanje na Kranjskem, Koroškem, Štajerskem in Primorskem. Svoj namen dosega društvo s tem, da prireja zборе in shode in skupne izlete in potovanja (z znižano vožnjo po žel.), da napravlja, popravlja in zaznamuje z znamenji in napisi pota in steze ter skrbi za zavetšča in koč, posebej da razkriva in dela pristopne kraške jame in votline, da priskrbuje vodnike, da snuje poddružnice, da prireja predavanja o turistikah ter izdava in pospešuje planinoslovne spise in slike. Društveniki so ustanovniki, pravi in častni člani; prvi plačajo za vselej 30 gld., pravi člani pa po 3 gld. na leto. — Poddružnicam je namen olajševati društveno delovanje.

Pripravljalni odbor v vabilu do rojakov povdarja krasoto slovenske domovine, obžaluje pa, da je premalo znana. Vsled svoje malomarnosti smo zaspano gledali, ko je segal naš sosed (oba soseda, op. ur.) ne samo po naših narodnih pravicah v ravnini, ampak tudi po naših planinah, tam napravljal koč, kažipota, napise, a vse to jedino le v korist nemštvu (Italijanska društva „delle Alpi Giulie“ so pa vsaj imena prekrščevala in jih udomačevala po ital. časopisu. Op. ur.) „Slov. planinsko društvo“ naj zajezi to počenjanje in uveljavi naše pravice, zato pa potrebuje požrtvovalne duševne in gmotne podpore vsega slovenskega naroda. Naj bi torej rodoljubi pristopali k temu prvemu slovenskemu planinskemu društvu.

Pripravljalni odbor po pravici obsojuje našo malomarnost, katera nas je pripravljala ob dobro ime. Na lastna ušesa smo često slišali, kakó da nismo za nič, da na Krasu morajo še le tujci razkrivati podzemeljske lepote in jih popisovati širokemu tujemu svetu. To je žalostna istina, in ni čuda, da krstijo tujci po svoje naše gore in podzemne jame, da napravljajo napise itd. v svojih jezikih. Zajedno se pojmi o naravni lepoti naših pokrajin le premalo pojašnjujejo in umevajo; vsled tega tudi se ne obuja veselje do potovanja po domovini, kakor delajo to tujci. Pisatelji in podlistkarji se premalo menijo za to stvar, naobraženstvo v obče pa dremlje; naš Kretanov nas najbrže jako pomiluje, da smo taki revčeki v umevanju naših prirodnih krasot na domači zemlji; njegovi, dasi navidezno lahko zasnovani „Listki“, so kaj pripravi, da bi nas vzbujali in sposabliali naposled tudi za primerne člene novega domačega planinskega društva. Naj bi isto vspevalo ne samo po številu členov, ampak tudi z dokazi, da ti člani umevajo pomen društva gledé na njegovo ne samo nacionalno, ampak tudi estetiško stran.

Koroški Nemci so imeli 13. t. m. v Celovcu svoj „Parteitag“, na katerem so sklenili celo organizacijo proti Slovencem. Posl. dr. Luggin je rekel: „Skraini čas je, da se upremo slovenskim težnjam“. Govorili so omikani možje; ali sram jih ni bilo, kopiciti laž na laž, in ne spoznajo, da je nedostojno velikega nemškega naroda, da se spravljajo na kakih 100.000 koroških

Slovencev, kakor na kako sovražno vevlast, razpolagajočo z milijoni vojakov. Slabšega svedoštva si koroški Nemci niso mogli dati, nego s svojimi govori, izjavami in sklepi na tem shodu, na katerem je bil tudi c. kr. okr. glavar Max Nevin. Kakor kaže vse, tudi vlada soglasuje z namerami koroških liberalcev in nacionalcev.

V Pomjanu v Istri so bile občinske volitve; narod je zmagal v 2 razredih in ima sedaj večino v občinskem zastopu, takó da bode mogel izvoliti in izvoli tudi župana iz svoje srede. Brez posredovanja in pomoči od kake strani, so narodni možje vedli se in vstrajali kot taki in srečno zmagali. Tudi ta zmaga je važna za istrske Slovane.

Prve korone ali krone, katere dobi kdo, naj bi se darovale na korist družbe sv. Cirila in Metoda; takó priporočajo slovenski listi in rodoljubi. Rodoljubi in rodoljubke so tu in tam uže dali tak izgled. Tudi nemško šolsko društvo se nadeja dobiti obilih prispevkov takim potom. Jednako postopajo Čehoslovani za svoje šolsko društvo.

b) ostali slovanski svet.

Cesarjevič, ruski prestolonaslednik, došel je z Grškega preko Italijo v Avstrijo in na Dunaj v 12. dan nov. zvečer. Naš cesarski dvor ga je neobičajno prijazno in bliščobno sprejel. Cesar in vsi nadvojvode so ga na kolodvoru južne železnice pričakovali; bilo je tudi mnogo občinstva, ki ga je tudi lepo pozdravilo, in, kakor poročajo nemški listi, slišali so se celó pohlevni „Slava“! V resnici je bilo prisotnih tudi mnogo slovanskih dijakov, ki so cesarjeviča pozdravljali z „Živio“! „Na zdar!“ „Slava“! Pri cesarskem velikem obedu bila je prisotna tudi cesarica. V obče sprejetje in gostovanje je bilo tako, kakor v prisotnosti suverenov. Vsa Evropa je spregovorila o tem sprejemu; sodijo pa se ve da različno o pomenu tega sprejema. V Rusiji sami so zadovoljni, da je naš cesarski dvor izkazal tako prijaznost ruskemu prestolonasledniku, in trdijo, da bi sporazumljenje Rusije in Avstrije bilo možno. Strogo misleči ruski listi pa kažejo nato, da trezveza je taka po svojih specijalnih dogovorih, zvezah in posledicah, da ni misliti, da bi mogla Avstrija stopiti sedaj v kako drugo zvezo. „Варш. Дневникъ“ naravnost svari slovanske optimiste, ki se nadejajo uže zaradi tega obiska kake spremembe, slovanskim narodom našega cesarstva ugodne. V tem se vjema tudi s slovaškimi „Nar. Novinami“, ki trdijo, da, tudi ko bi se odnašanja med Avstrijo in Rusijo spremenila na bolje, v smislu političkega približanja, bi to ne vzbujalo še nade, da se spremeni notranji sistem, Slovanom ugodnejše; nasprotno, da bi bilo za avstrijske narode še slabše. Tako mišljenje je razširjeno tudi med nekaterimi Slovenci.

Zagovorniki trozveze so uže kot taki skušali slabiti pomen sprejema ruskega cesarjeviča na našem dvoru; rekli so, da to je le dvorljivost, ki si jo skazujejo dinastiški domi drug drugemu. No, vsekakor dokazuje ta obisk, da avstrijski in ruski dvor sta v prijaznih odnošajih drug k drugemu; Avstrija je hotela najbrže pokazati, da ima še vedno svobodno roko in tudi odprta vrata še za drugačne političke zveze. To utegnejo razumeti velikonemški politiki

zunaj cesarstva, kakor tudi Madjari ali nemški šoviniisti in Poljaki v našem cesarstvu. Trozveza bode kljub temu trajala nadalje, in notranja politika v Avstro-Ogerski se bode nadaljevala po sedanjem tiru. Optimizem bi avstrijskim narodom škodoval, ker bi jim slabil vstrajno delovanje, katerega potrebujejo, v pesimizmu jim pa tudi ni obupovati, ker možnosti za boljše niso izključene, in to kaže tudi bivanje ruskega cesarjeviča na našem dvoru. No, na spreobrat notranje politike je treba delovati toliko bolj, nego doslej, ravno ker je možno priti do boljšega.

Državni zbor. Zadnje dni se je vršila in završila obča debata o proračunu za l. 1893. Sklenili so skrajšano razpravljjanje, vendar so pa spregovorili mnogi poslanci. Od nemške levice je pl. Plener nekako „zmerno“ govoril, kakor povdarjajo se posebno radi tudi uradni in po uradni listi. Ta „zmernost“ se je pokazala v tem, da bi pl. Plener rad spravil zopet na dnevni red Scharschmiedov načrt, po katerem bi se tujčili narodi od zdalej na vzgor in bi se uzakonil nemški kot uradni jezik. K nekaterim izjavam Plenerjevimi se povrnemo posebe: kakó pa je on v resnici „zmeren“, je pokazal se posebno s tem, da je dva dni poprej odobril sklepe „Partei-tag“ koroških Nemcev, obrnene proti Slovincem. Zanimivo je, da je staročeški posl. Zucker ostro kritikoval sedanje vladne postopanje in se odločil glasovati proti budgetu. Izmed Slovencev se je oglasil dr. Ferjančič, kazal je tudi na neprijazno postopanje vlade proti Slovincem, ter je našteval, na katere strani naj bi zadostila vlada najnujnejšim potrebam Slovencev. On se pa ni pospel do tega, da bi glasoval proti proračunu; v tem je nekaka doslednost, ker, kdor zahteva, ne more absolutno nasprotovati temu, katerega prosi. Ali mi vendar spominjamo dr. Ferjančiča na govor, v katerem je priлично poprej opozoril Mladočeha, da se jim približajo tudi Slovinci, ako se Mladočehi s svojim programom približajo poslednjim. Mi smo zadnjič dokazali, da z resolucijo skupne konferencije od 1. nov. t. l. so se vse češke stranke skupno približale Slovincem in vsem tem, kateri stremé za izvršitvijo narodne enakopravnosti. Dejstva pa tudi govore proti temu, da bi sedanji sistem osrednje vlade mogli še podpirati slovenski zastopniki.

Mladočeški poslanec dr. Masaryk je presojeval sedanje politično položeno in napravljeno zlasti tudi proti Čehoslovanom; on se je odločno izjavil za češko državno pravo.

Ta govor pa je posl. Mengerja takó razjaril, bodisi zarésno, bodisi le navidezno, da je očital Masaryku in vsakemu, ki stremi za izvršenjem češkega drž. prava, „veleizdajstvo“. Vsled tega je nastal velik hrup v drž. zboru, takó da je moral predsednik pretrgati sejo. Masaryk je potem po opravljenem redu zahteval, da se izreče nezadovoljstvo (Missbilligung) nad izrazom očitania dr. Mengerja. Nato se je izbral odsek, kateri je presojeval stvar, in večina se je izrekla v soglasju z posl. Masarykom za izrečenje nezadovoljstva. Stvar je prišla 22. t. m. na dnevni red v drž. zboru, in pri tej priliki so govorili poleg nemških levičarjev in nacionalcev posl. Masaryk, dr. Lueger, dr. Kramář, dr. Herold (kot glavni govornik) itd. Pri glasovanju se je izrazilo posl. Mengerju nezadovoljstvo s 155 glasovi proti 104 glasovom, oddanih od nemške liberalne in nacionalne stranke. Moralna in dejanska zmaga se je pokazala to pot na desnici. Pri tem je še opomniti posebno važno dejstvo, da so Čehi in češki konservativni veleposestniki v posebnih izjavah zavrnili napad Mengerjev ter odločno povdarjali, da so vsi na stališču češkega drž. prava. Takó je nezasišlan napad od leve strani porodil dober sad, ko je sedaj stvar jasna vsemu svetu, da med

Čehoslovani ni razlike v pogledu na zahtevanje izvršitve češkega drž. prava. Levičarji in nemški nacionalci so pa zavedočili, da odločno pobijajo to pravo, ker jim ne ugaja, v tem ko so oni pomagali Madjarom, da se je vstvaril dualizem.

Spinčičeva zadeva je bila zopet na vrsti v imunitetnem odseku drž. zbora. Nekateri člani odseka so zahtevali, da vlada izroči odseku dotične akte, na podstavi katerih se je Spinčič odpustil iz službe. Vladni zastopnik pa pravi, da dejanja so navedena v razsodbah, da ne more prijaviti preiskovalnega zapisnika, da pa dá prečitati bistvo njegovo, če bode odsek smatral to zaupnim. Odsek je pa odklonil take prijave, katerih ne more porabiti. Dr. Ferjančič ugovarja, da imajo razsodbe kaka fakta, se posebno v oziru volilne agitacije. O tem pa ima razsojati odsek.

Na Ogerskem se je ministerstvo prenovilo; dr. Wekerle, dosedanji finančni minister, je prevzel zajedno ministerstveno predsedništvo. V ministerstvu sedi tudi Ludovik Tisza, brat Kolomanov. Iz programa, ki ga je razvil dr. Wekerle, se vidi, da hočejo od občine na zgorej prestrojati ustavo, in to z namero, da bi se še bolj utrdila madjarska državna ideja. Iz tega je uže razvidno, da hočejo madjariti v še večji meri, nego doslej in vse vrste uprave spraviti popolnoma v madjarske roke in vse pomadjariti. Zajedno hočejo storiti Židom raznovrstnih uslug, tudi z uvedenjem civilnega zakona itd. V obče se čutijo Madjari uže toliko trdni, da hočejo tudi katoliški cerkvi napovedati svoj „kulturni boj“. O narodih uže menijo, da so jih spravili pod se, sedaj naj bi prišla cerkev na vrsto. V vsem programu ni niti besedice o urejenju narodnostnega vprašanja in o narodih, ki sestavljajo veliko večino naseljenja. Prezirajo se takó, kakor bi jih ne bilo, in to kljub temu, da je ravno letos vsa Evropa zvedela o perečem romunskem vprašanju na Erdeljskem. No stvari dozorevajo, in cesarski dvor ne pozabi takó brzo, da se je imenoval Košut v Budapešti častnim občanom, da se je razžalila ondan vsa c. in kr. armada. Pomenljivo je tudi to, da cesarica ne želi več, da bi jej madjarski državni zbor voščil v nje imendan.

Aleksander Tomić, hrvatski književnik, vzorni svečenik in rodoljub, je umrl 12. t. m. v Požegi. Prelagal je novele in romane iz ruskega, češkega, poljskega in francoskega na hrvatski jezik. Tudi za gledišče je preložil izbornih komadov, kakor „Zlatna mladež“; „Matica“ izdá njegov prevod „Kolibar“ Kraševskega.

„O nutarnjem stanju Hrvatske prije XII. stoljeća“ je čital 10. t. m. v filolog. razredu jugosl. akad. akademik dr. Rački. O slovanski pismenosti te dobe na Hrvatskem pravi, da v novejši dobi odkriti hrvatski glagolski spomeniki iz XI. in XII. veka kažejo brez sumnje, da je bila v to dobo v Hrvatski obla glagolica, katero so do nedavna smatrali bolgarsko ali panosko. Hrvatska pismenost se je prislanjala na slovanska apostola Cirila in Metodija, s katerim imenom se ona združuje uže v tretjem desetku. X. stoletja. Takó se je začela v Hrvatski poleg latinske razvijati narodna slovanska pismenost.

„O pravici in dolžnosti germanizovati Čehe in Slovence“, je naslov brošure, katero je spisal in priobčil dr. M. Ratkowsky, pravniški prefekt na c. kr. Terezijanišču na Dunaju. On trdi, da stori zgolj le dobroto češkim in slovenskim otrokom ta, ki jih germanizuje, da ima do tega država avstrijska polno pravico, da je bilo dopuščanje čl. XIX osnovnih zakonov nedopustna slabost

Nemcev, in da so dokaz iste nemške slabosti vse češke in slovenske šole. V drž. zboru je spregovoril dr. Masaryk o tej brošuri, katero so pohlevno zavrnil tudi poslanci nemško-liberalne stranke; a listi te stranke niso imeli nasproti cinizmu, ki je v vsebini te knjižice, niti jedne grajalne besede. Znamenje, da se popolnoma vjemajo z njo. Več o tem v uvodnem članku; tu ni drugega reči, kakor da daleč so jo že pritirali!

Književnost.

Ilustrovani narodni koledar za navadno leto 1893. (V. leto) Celje. Uredil in izdal Dragotin Hribar. Str. 150, 8°. Cena vezanemu izvodu 1 gld. Poleg običajnih zaglavij, katera ima vsaka prava pratika, podaje ta koledar več lepega in poučnega čtiva in nekaj ilustracij. Na prvem mestu je sestavek: Mihael Vošnjak, oče slovenskih posojilnic (s podobama obeh bratov Mihaela in dr. Iosipa Vošnjaka). Car Vahtang je ruska balada, katero je preložil A. Aškerc. Potem sledi „Igra s srečo“, novela Pavline Pajkove; „Iz popotnih spominov“ je spisal znani slovenski pisatelj Ahasver. „Selitev Slovanov proti jugu“ je daljša, seminarna radnja prof. S. Rutarja, katera se bode še nadaljevala v tem koledarju. Močen papir, čeden tisk in elegantna priredba odlikujejo pa na zunaj ta koledar. Videti je, da je namenjen bolj izobraženemu občinstvu; ravno zaradi tega bi priporočali, da bi v bodoče priobčeval tudi slovenska imena svetnikov, po običaju drugih slovenskih koledarjev.

Rad Jugoslovenske akademije znanosti in umetnosti. Knjiga LX. Razredi filologičko-historički in filozofičko-juridički XXXV. C. 1.50 gld.

Koloničev zbor. ik. Hrvatski glagolski rukopis od godine 1486. C. 2.50 gld.

Pravno-pojestni podatci o Turopolju. Napisao dr. Šandor Bresztyenszky. C. 40 kr.

Kajkavački dijalekt u Prigorju. Takó je naslov razpravi, katero je 27. okt. t. l. čital prof. V. Božić v jugoslovanski akademiji znanosti in umetnosti. Navedeni dijalekt se govori od občine plešiviške do občine slavetiške.

Narodne pjesme bosanske i hercegovačke. Zbrali Frano Iv. Jakić in Fr. Grga Martić. I. Iv. Str. 208. Mostar, štamparija „Glasa Hercegovca“. C. 65 kr. pri Marku Šešelju v Mostaru.

Čitanka pro školy rolnické a zimni hospodářské. Pečí velesl. zemského výboru království českého sestavili: Jan Tomeš, Václav Plánský, Karel Šatra, Alois Mollenda, Jos. Frána. Se 3 mapami a obrazy v textu. 318 str. 8° poleg kazala. Cena v platno vezani knjigi je 1.60 gld. Čitanka obseza pravstvene, zabavno poučne, životopisne spise, bajke (Krylova) in druge popise, basni, pesmi narodne, potem stročni pregled razvoja literature gospodarske, članke zemljepisne, „o povětrnosti“, zgodovinske, narodnogospodarske. To

knjigo so sestavili na poziv dež. odbora češkega odlični strokovnjaki, in bi bilo želeli, da bi učitelji kmetijstva in njih odgojenci prisvojili si jo tudi med Slovenci. Knjiga je po vsej vsebini posebne vrednosti.

Zvódla do mitologii litevskiej od Tacyta do konca XIII. w. Zebrał, ocenil i ojasnil A. Mierzynski. Warszawa, 1892, str. 155.

„Вопросы философии и психологии“, znameniti žurnal ruski pod uredništvom N. Ja. Grota in izdatelja A. A. Abrikosova v Moskvi, dospel je letos do XIV knjige, in je pričel s 1. novem. t. l. svoje novo leto. V svoj čas smo opomnili, da se hoče ta časopis baviti poleg običajnih posebnosti tudi s takimi vprašanji, katera se dostajajo Slovanstva, pred vsem ruskega naroda. Iz III. letnika (1892) navedemo nekoliko spisov; X. knjiga: Б. Чинчеринъ. Положительная философия и единство науки. — Кн. Е. Трубецкой. Философия христианской теократии въ V. В. — Обзор журналовъ и книгъ. — Психологическое Общество. — XI. knjiga И. В. Кирѣевскій и начало московскаго славянофильства. — К. Венцель. Система философии Вундта. (Kritika Wundtove knjige o sistemu filozofije). XII. knjiga: Н. Гротъ: Основаніе нравственнаго долга. — А. Вилькыйсь. Одно изъ возможныхъ мирозерцаній. — XIII. knjiga: Н. Тротъ. Основные моменты въ развитіи новой философии. — Н. Ланге. Законъ перцепціи. — Общество Экспериментальной психологии. — XIV. knjiga: В. Вазановъ. Цѣль человѣческой жизни. — Критика и библиографія: Обзоръ журналовъ. — Обзоръ книгъ: По исторіи философии и эстетики. — Vsaka knjiga ima mnogo izvirnih in kritičkih razprav, mi smo navedli le toliko, da bi čitatelji videli različnost obdelovanih snovij. Omenjamo, da filozofski najimenitnejši časopisi drugih velikih narodov priobčujejo vsebino tega „žurnala“ ruskih modroslovcev, in poštrevajo njih spise tudi posebe v svojih raziskovanjih. Peščici slovenskih naobražencev, ki se bavi z modroslovjem, se posebno tej peščici, ki se ne baha s svojo filozofsko učenostjo, ampak skromno v svojih zatišjih premišljuje sedanje gibanje v filozofiji pri velikih narodih, priporočamo posebe „Вопросы философии и психологии“; onim pa, ki pišejo ali si prisvajajo nekako predpravo podajati Slovincem članke, o katerih ne pozabljajo samozavestno poučarjati, da filosofujejo in filozofski poučujejo slovenski narod, priporočamo pa to izdanje zaradi tega, da bi si ogledali, kakó pišejo ruski mislilci v modroslovju in se posebno, kake termine si utrjujejo ali so si že utrdili. Ne bode škodilo niti tem, kateri menijo, da so dosegli že vrhunec dovršenosti tudi v obliki slovenskega jezika na filozofskem po prišču. Naročnina znaša od 1. jan. 1893. do 1. jan. 1894. za granico 7 rub. 50. k. in se pošilja upravitelstvu „žurnala“ (Москва, Покровка, Мал. Успенскій пер., Д. Абрикосовъ No. 8.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44.

Tisk tiskarne Dolenc. — Izdajatelj, lastnik in urednik Fran Podgornik.